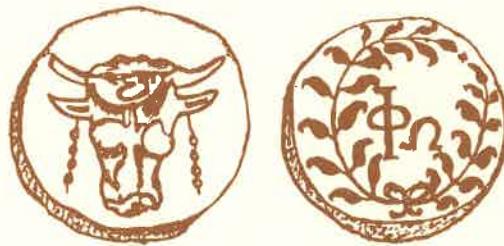

Έταιρεία Φυκικῶν Μελετῶν

ΣΕΛΙΔΑΣ
ΠΤΗ ΦΥΚΙΔΑ

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Άμφισσα
2001

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ Έκδιδεται κάθε τρίμηνο Τεῦχος 97, Ιανουάριος - Μάρτιος 2001
ΙΑΡΥΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Έταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν Πανουργιά 1, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: (0265) 28.102
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΛΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανᾶς Όδός 5/42 Σ.Ε., άρ. 1 - Άμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. (0265) 28.139 - 28.991
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Νίκος Κ. Σανιδᾶς Ιωαννίνων 6, 185 43 Μοσχάτο Τηλ. (01) 9414.233
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	: Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ. αιδ. Ταξ. Γκιούλος, Άντιπρόεδρος » Δημήτριος Σανιδᾶς Γραμματέας » Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας » Νίκος Άσημακοπούλου, Έφορος » Άθανάσιος Δημόπουλος, Μέλος Δ.Σ. » Εύθυμιος Τσαφόγιαννης, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΤΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ ΑΡΙΣΤ.: Εικοστή Πέμπτη Μαρτίου:

Εύαγγελισμός - Έλληνισμός 1/4165

2. ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΓΙΑΝΝΗ: Τό καμμένο γράμμα 3/4167

3. ΞΗΡΟΤΥΡΗ ΖΑΧΟΥ: Η συμβολή τῶν Μονῶν στό '21 11/4175

4. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΑΟΥ Δ.: Τό λυκαυγές τῆς τρίτης χιλιετίας 19/4183

5. ΚΟΥΤΣΟΚΑΕΝΗ Γ.: Ἐνας ἐπικήδειος τῆς Δραχμῆς 21/4185

6. ΜΠΕΝΟΣ Ι.: Δελφοί. Το κέντρο του κόσμου 43/4207

7. ΗΙΟΠΟΥΑΟΣ Ι.: Βαγιοκλώναρα 49/4213

8. ΛΙΑΣΚΟΥ ΡΟΥΛΑ: Χρισός: Ἡ ἐκκλησούλα τοῦ Ἅγ. Ἄνδρεα 55/4219

9. ΚΟΥΤΣΟΚΑΕΝΗ Γ.: ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

‘Ο Μπακάλης 57/4221

10. ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΠΑΝ.: Ὁ Ἀράπης 59/4223

11. ΜΠΑΚΟΥΡΟΥ ΓΙΑΝΝΗ: Τό πάντεμα τῶν Γαιδάρων 60/4224

12. ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΑΙΟΥ: ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΔΡΟΛΑΠΑ:

«Πετρωμένα Δάκρυα», τοῦ Δ. ΣΑΝΙΔΑ 61/4225

13. ΔΙΟΡΘΩΣΗ: Στό ποιήμα τοῦ Γιάννη Σαρντάμη

«Χριστούγεννα στή Βλασχοκαλύβα» 63/4227

14. ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ 64/4228

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

Είκοστη πέμπτη Μαρτίου

Εύαγγελισμός - Ἐλληνισμός

Μέ μιᾶς ἀνοίγει ὁ οὐρανός τά σύγνεφα μεριάζουν,
οἱ κόσμοι ἐμείνανε βουββοί, παράλυτοι, κυττάζουν.
Μιά φλόγ' ἀστράφτει... ἀκούονται φαλμοί καὶ μελῳδία...
Πετάει ἐν ἄστρο... σταματᾷ ἐμπρός εἰς τή Μαρία...

«Χαῖρε, τῆς λέει, ἀειπάρθενε, εὐλογημένη, χαῖρε!
Ο Κύριος μου εἶναι μέ σέ. Χαῖρε, Μαρία, χαῖρε!».

Ἐπέρασαν χρόνοι πολλοί... Μιά μέρα σάν ἐκείνη
ἀστράφτει πάλαι ὁ οὐρανός... Στήν ἔρμη της τήν χλίνη
λησμονημένη, ὀλόρφανη, χλωμή κι' ἀπελπισμένη,
μιά νόρη πάντα τήκεται, στενάζει, ἀλυσωμένη.
Τά σίδερα εἶναι ἀτάραγα, σκοτάδι ὀλόγυρά της.
Τά καταφρόνια, ἡ δυστυχιά σέπουν τά κόκκαλά της.
Τρέμει μέ μιᾶς ἡ φυλακή καὶ διάπλατη ἡ θυρίδα
φέγγει κι' ἀφίνει καὶ περνᾷ, ἐν ἄστρο, μιάν ἀχτίδα
Ο Ἄγγελος ἐστάθηκε, διπλώνει τά φτερά του.

«Ξύπνα, ταράζου, μή φοβοῦ, χαῖρε, Παρθένε, χαῖρε.
Ο Κύριος μου εἶναι μέ σέ, Ἐλλάς, ἀνάστα, χαῖρε».

Οι τοῖχοι εὐθύς σωριάζονται. Ἡ μαύρ' ἡ πεθαμμένη
νοιώθει τά πόδια φτερωτά. Στή μέση της δεμένης
χτυπάει ἡ σπάθα φοβερή. Τό κάθε πάτημά της
ἀνοίγει μνῆμ' ἀχόρταγο. Ρωτᾷ γιά τά παιδιά της...
Κανείς δέν ἀποκρένεται... Βγαίνει, πετά στά ὅρη...

Λυώνουν τά χιόνια δθε διαβῆ, δθε περάσῃ ἡ Κόρη.
«Ἔυπνάτε, ἐσεῖς πού κείτεστε, ἔυπνάτε δσοι κοιμᾶστε,
τό θάνατο δσοι ἐγεύτητε, τώρα ζωή χορτάστε».

Οἱ χρόνοι φεύγουνε, πετοῦν καὶ πάντα ἐκείνη ἡ μέρα
εἶναι γραμμένο ἐκεῖ ψηλά νά λάμπῃ στὸν αἰθέρα
μ' ὅλα τά κάλλη τούρανοῦ. Στολίζεται δλη ἡ φύση
μέ χίλια μύρια λούλουδα γιά νά τή χαιρετίσῃ.
Γιορτάστε την, γιορτάστε την! Καθείς ἀς μεταλάβη
ἀπό τή Χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ σεῖς καὶ σεῖς οἱ σκλάβοι,
δσοι τή δάφνη στήν καρδιά νά φέρετε· φοβᾶστε,
ἀφωρεσμένοι νάστε.

ΤΟ ΚΑΜΕΝΟ ΓΡΑΜΜΑ

τοῦ Γιάννη Α. Σαντάρου

Καθάριος πού 'ναι δὲ οὐρανός, καθάρια πού 'ναι ἡ μέρα,
 καθάρια δποι φαίνονται καὶ τά βουνά ἔνα γύρα
 κι οἱ κάμποι κάτου οἱ ἀπλωτοί, τά πέλαα, τά ποτάμια.
 'Εδω 'ναι τόπος γιά στασιό, λημέρι 'ναι γι' ὀγνάντιο,
 ἐδῶθε στό Ξηρόμερο κι ἐδῶθε στήν Καλλίτσα;
 ἀπάνω σέ τρανή κορφή, ψηλά στό καραούλι,
 ὁ γερό - Δίπλας κάθεται, τοῦ Βάλτου δὲ καπετάνιος
 μέ τόν Ἀντώνη στό πλευρό καὶ τόν ταϊφά του ἀκέριο,
 κάθοντ' ὅξω καὶ λιάζονται, διασκορπιστό μπουλούκι,
 ὅξω στή μέρα τή χρυσή, στό φωτοστάλαχτο ἥλιο.
 Σάν κλέφτες συναρπίζονται καὶ τ' ἄρματα ἐτοιμάζουν,
 ἔνας τροχάει τήν πάλα του, τό γιαταγάνι του ἄλλος
 καὶ κροῦνε ὀχνά τήν κόψη τους, νά ἰδοῦν σάν πόσο κόβει,
 ἄλλος μετράει τά βόλια του στό τρίσβαθο σελάχι,
 σαράντα λέει πώς εἰν' αὐτά, θά φάει σαράντα Τούρκους,
 ἄλλος λιθάρι ξαμολά κι ἀκούει τά πέσιμό του
 μακριά στής σάρας τόν γκρεμό, παστρεύει τά παφίλια
 κάποιος ἀπ' τό τουφέκι του, σιάζει ἄλλος τόν τσαμπά του
 καὶ στρίβει τά μουστάκια του, δεξιά ζερβά τά στρίβει
 σά δυό λατσούδα ἀπλουτερά, σά δυό παχιά ρουπάκια,
 βγάνει ἀπό τά τσουράπια του ξεράγκαθ' ἄλλος, πού 'χουν
 σκαλώσει μές στίς λογγαριές, τήν ὥρα τοῦ πολέμου,
 γέρν' ἄλλος τό κεφάλι του μ' ἀντίστυλο τό χέρι
 καὶ τά πουλιά πού διαπερνάν κοιτάζει καὶ ζηλεύει
 τή λεύτερή τους τή ζωή καὶ τά καλοτυχίζει,
 ἄλλος βυζαίνει τό φλασκί, τήν τσίτσα ἀναρουφάει
 κι ὅσο νά ζήψει καὶ νά πιει κι ὅσο νά ξεδιψάσει,
 σταλοβολάν σταλάματα στά λάσια του τά στήθια,
 κρασόβρεμα ἄλλος γεύεται, τρίβει καὶ τρώει μπομπότα
 κι ἔνας τους, ὁ πιό ὠριόφωνος, γλυκό τραγούδι πιάνει,

‘Ο Κατσαντώνης , δ σταυραΐτός τῶν Ἀγράφων.

τραγούδι γιά τήν κλεφτουριά, γιά τά καπετανᾶτα
κι ἀνάρια - ἀνάρια σταματᾶ, σφυρῖζει ἀνάρια - ἀνάρια
κι ἀντιλαλοῦνε οἱ λαγκαδιές κι ὀχολογᾶνε οἱ λόγγοι.

"Ολοι στρωμένοι κάθονται κι αὐτός δὲ Κατσαντώνης
σέ βράχο ἀπάνω ἀναπηδᾶ, σάν ἄγριο νά 'ναι γίδι,
βάνει ἀντήλιο τό χέρι του κι ἀντίπερα ἀγναντεύει,
ντούχνα ξανούγει στ' Ἀγραφα, καπνό στό Βλαχοβούνι,
βλέπει καὶ μές τή Μύρεση φωτιά πού πάει τ' ἀψήλου.
Πάνω οἱ κλέφτες σηκώνονται κι δὲ Κατσαντώνης λέει.
- Τί νά 'ναι δὲ μέγας δὲ καπνός πέρα στό Βλαχοβούνι;
Τό λόγο δέν ἀπόσωσε, μαῦρο μαντάτο φτάνει.

- Καίγεται, Ἀντώνη μ', καίγεται τό βλαχοχόνακό σου,
σκόρπια 'ναι τά κοπάδια σου, σκόρπια κι ἡ φαμελιά σου,
τά ζωντανά πᾶν στά βουνά, στά Γιάννενα οἱ δικοί σου.

- Καὶ ποιός χαλάει τίς στρούγκες μου, ποιός καίει τό σπιτικό μου
καὶ ποιός παραθαρρεύτηκε καὶ παίρνει τούς δικούς μου;

- Τοῦρκοι καίνε τό σπίτι σου, Τοῦρκοι χαλάν τό βιός σου,
Τοῦρκοι σέρνουνε στόν πασᾶ τά μαῦρα γονικά σου.

Ἀφήνει δὲ Ἀντώνης τόν ταϊφά καὶ τρέχει νά προλάβει,
ξοπίσω δὲ Δίπλας ἀκλουθεῖ, παρακοντά κι οἱ κλέφτες.

Αὔγη ἥταν στό Εηρόμενο, τό γιόμα στήν Τατάρνα
κι ἐκεὶ πρός τό κοντόγιομα στή Μύρεση ζυγώνει.
Τί παστραβέλα πού 'ναι αὐτή, τί χαλασμός δλοῦθε...
Κάθε σπίτι καὶ μιά φωτιά καὶ μαυρισμένη στίβα.

Στάχτη ἡ βλαχοκαλύβα του καὶ στάχτη δὲ φράχτης γύρα,
στόν ἀρμεγῶνα ξεσπιθᾶν οἱ ξύλινες καρδάρες,
ἀποκαπνίζουν τά καυκιά καὶ σβηοῦνε ἀγάλια - ἀγάλια,
σκροῦμπος οἱ κάπες στή γωνιά καὶ σκροῦμπος κι οἱ βελέντζες
καὶ βλέπει μές στά σύδαυλα καὶ μές στ' ἀποκαΐδια
κάφαλο ἐδῶ νά κοίτεται τοῦ τάτα του ἡ φλογέρα
κι ἡ ρόκα ἐκεὶ τῆς μάνας του νά καίει μισοκαμένη
καὶ σκύβει καὶ στό χέρι του τήν παίρνει καὶ τῆς σβήνει
τόν ἄκαγο π' ἀπόμεινε δικέφαλο στ' αὐτιά τῆς
δίτο τόν ωριοσκάλιστο, πού τό σταυρό ἔχει στό 'να
καὶ στ' ἄλλο πόδι τό σπαθί, πάλι τόν ξεκαπνιάζει
καὶ τό σταυρό του τοῦ φιλᾶ καὶ βάνει τον στόν κόρφο,
ἐκεὶ κοντά πού κρέμονται τά χαϊμαλιά του τ' ἄγια.

Μαντρί πογαίνει σέ μαντρί, στρούγκα τραβάει τή στρούγκα κι είναι παντέρμα τά μαντριά, παντέρημες οἱ στροῦγκες, ἔρμα καὶ τά τσαρκόγρεκα κι οἱ ἀμπάρες χαλασμένες κι ὅπου 'ναι δέντρο γιά δροσιά κι ὅπου ἀποσκιά γιά στάλο, ἄλαλα χάμου πρόβατα, ἄλαλα χάμου γίδια, ἄλαλα χάμου καὶ σκυλιά στά στρουγκολίθια ἀπ' ὅξω.

Καὶ κάπου - κάπου κουβαλᾶ τό καπνισμένο ἀγέρι κάποια βραχνά βελάσματα πέρα ἀπ' τό λόγγο σκόρπια καὶ κάποια οὐρλιάσματα σκυλιοῦ κατάκορφα ἀπ' τή ράχη, ἐκεῖνο κλαίει τό σκοτωμό κι ὁ Ἀντώνης της ἀρφάνια.

- Ἄναθεμά σε, Ἄλη - πασᾶ, καὶ τρισανάθεμά σε, γιά τό κακό πού μοῦ 'καμες θέ νά τό μετανιώσεις, τί θέ νά πάρω γδικιωμό, τί θέ νά πάρω χάκι.

Σκουπίζει ἀπό τά μάτια του πικρό ἔνα δάκρυ ὁ Ἀντώνης, δακρυοσφουγγιέται, πού 'φτασε γοργός, κι ὁ γερο - Δίπλας, τά βλέφαρά τους ἔχουνε κι οἱ κλέφτες νοτισμένα.

Κι ἔνας ἀπ' δλους, ζωντανός, τοῦ Μακρυγιάννη βλάχος, μοιρολογάει δι καφερός, παρηγοριά δέν ἔχει.

Κι δι Κατσαντώνης πλάγι του γυρίζει καὶ τοῦ λέει.

- Γερο - Δίμα, μή χλίβεσαι, μόν' πάρε ἀπό τή θράκα ἔνα σβησμένο ἀπόδαυλο, δῶσε μου ἀκόμα κι ἔνα χαρτί κομμάτι, ἀν βρίσκεται, νά γράψω τ' ὄνομά μου. Ο βλάχος φέρνει τό χαρτί καὶ τό δαυλί τό μαῦρο κι ὁ Ἀντώνης γράφει ἀπάνω του τό φοβερό ὄνομά του κι ὅστερα παίρνει ἀπ' τή φωτιά ἄλλο δαυλί ἀναμμένο καὶ τό χαρτί στίς τέσσερις τίς ἀκρες γύρα καίει.

- Νά πάρει ἐτούτη τή γραφή δι πρώτος καβαλάρης καὶ νά τήν πάει στά Γιάννενα, στ' Ἄλη - πασᾶ τά χέρια.

- Γιατί τοῦ στέλνεις τό χαρτί καμένο στίς γωνιές του;

- Ζακόνι είναι ἀρβανίτικο, κι ὁ Ἄλη - πασᾶς τό ξέρει, καὶ τοῦ μηνῶ μέ τή γραφή, τοῦ λέω μέ τ' ὄνομά μου πώς ἔχουμε οἱ δυό πόλεμο, πώς ἔχουμε οἱ δυό ἀμάχη. Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στά τούρκικα σαράγια, πάει καὶ τ' Ἀντώνη ἡ γραφή στ' Ἄλη - πασᾶ τά χέρια. Ἀπ' ὅξω είναι τ' ἀπόγραμμα καὶ μέσα ἔχει τό γράμμα, μεσκλάει τόν πλίκο δ Ἄλη - πασᾶς καὶ τό χαρτί κρατάει, βλέπει καμένη τή γραφή καὶ στό καμένο γράμμα

διαβάζει βούλα φοβερή, διαβάζει: Κατσαντώνης!

**Τά ήπατά του κόβονται, τ' ἀνάκαρά του πᾶνε,
ρυάζεται σάν δινήμερο θεριό καί τέτοια λέει.**

**— "Εγνοια σου, βρέ παλιόβλαχε, ἔγνοια σου, ἄγριε λύκε,
ἀνάμεσά μας ἔχθρητα σηκώνεται μεγάλη.**

**Λύκο τόν χράζει ὁ Ἄλη - πασᾶς, λύκο λέει τόν Ἀντώνη,
τό λύκο ἐτοῦτον σκιάζεται κι ἀπ' τόν πολύ τό φόβο
δόκανα σταίνει στ' Ἀγραφα καί σίδερα στό Βάλτο
κι αύτά τά λυκοπιάσματα τά ρίχνει στό Βελούχι.**

Γλωσσάρι

ἀμπάρα, η = πόρτα αὐλῆς πλεγμένη μέ βέργες ή φτιαγμένη μέ πῆχες ή μέ φύλλα από τσίγκο.

ἀνάκαρα, τά = σωματικές δυνάμεις, ἀντοχή, κουράγιο, διάθεση.

ἀποσώνω = ἀπότελειώνω, πεθαίνω, ἔξαντλούμαι, φθάνω, πλησιάζω.

ἀπόγραμμα, τό = τά προσωπικά στοιχεῖα τούς ἀποστολέα ἐπιστολῆς, ή σύσταση.

ἀρμεγώνας, ὁ = τό μαντρί δύοντας ἀρμέγεται τό κοπάδι, γαλάρι.

Βάλτος, δ = ἡ ἐπαρχία τῆς Αιτωλοακαρνανίας, πού κατά τήν Τουρκοκρατία ἀποτελούσε ὀνομαστό ἀρματωλίκι.

βελέντζα, ή = μάλλινο χοντρό κλινοσκέπασμα μέ φλόκους.

βιός, τό = ἡ περιουσία, πλοῦτος, ἀφθονία.

Βλαχοβούνι, τό = τά Ἀγραφα, πού κατοικοῦσαν οἱ Σαρακατσαναίοι του- πάνηδες.

βούλα, ή = σφραγίδα βασιλική μέ τήν δποία σφράγιζαν τά ἐπίσημα ἔγγραφα, δακτυλίδι μέ σφραγιδόλιθο ή χαραγμένο μονόγραμμα, ὑπογραφή.

γιόμα, τό = μεγημέρι, γεῦμα.

Δήμας = παλιός μπιστικός τού Γιάνη Μακρυγιάνη, πατέρα τού Κατσαντώνη.

Δίπλας Βασίλειος = κλεφταρματωλός τῆς Δυτικῆς Ελλάδας, τῆς Ἀκαρνανίας, στό τέλος τού 18ου καί ὀρχές τού 19ου αἰῶνα, νουνός τού Κατσαντώνη, πού σ' αὐτόν πρωτοπήγε κλέφτης, καθώς κι ὁ Καραϊσκάκης, σέ μιά δέ μάχη μέ τούς Ἀρβανίτες τού Ἄλη - πασᾶ, τό ἔτος 1807, σκοτώθηκε ὁ γενναῖος καπετάνιος τού Βάλτου καί τό κεφάλι του τό πῆγαν στήν Πρέβεζα.

δόκανο, τό = παγίδα γιά τή σύλληψη ζώων ή πουλιών, σίδερο.

ζακόνι, τό = συνήθεια, έθιμο.

ζήβω = πίνω, ρουφώ.

ηπατα, τά = σωματικές δυνάμεις, σωθικά.

Καλλίτσα, ἡ = βουνό τοῦ Εηρομέρου.

καμένο γράμμα = τό ἀπειλητικό γράμμα πού στήν τουρκική ἔξουσία οἱ κλέφτες τό ἔκαγαν γύρω - γύρω στίς ἄκρες.

καρδάρα, ἡ = ξύλινο ἥ μεταλλικό μεγάλο δοχεῖο, σχήματος στρογγυλοῦ, δπου ἀρμέγεται τό γάλα τῶν γιδοπροβάτων.

καυκί, τό = κύπελλο βαθύ ἀπό σκαμμένο μονοκόμματο ξύλο.

κάφαλο, τό = τό πολύ καμένο πού μοιάζει σάν κάβουνο.

καφερός, δ = κακομοίρης, ἀξιολύπητος, ταλαίπωρος.

κρασόβρεμα, τό = φωμί βρεγμένο μόνο μέ κρασί, χωρίς νερό, δηλαδή ἄκρατο (ἀνόθευτο, καθαρό), πού τρώγεται, ἄκρατημα, κρασοτριψάνα, κρασοβούντι, ζούπα.

κρούω = ὅγγιζω, πιάνω, ἀκουμπῶ, φθάνω, πλησιάζω.

λάσιο, τό = δασύτριχο, πυκνό.

λατσούδι, τό = κλαδί ἀπό ἔλατο.

μεσκλῶ = σχίζω, διαμελίζω, κομματιάζω, κουρελιάζω.

μπομπότα, ἡ = φωμί ἀπό καλαμποκίσιο ἀλεύρι.

Μύρεση, ἡ = τό χωριό Μάραθος τῆς Εύρυτανίας, πού γεννήθηκε ὁ Κατσαντώνης. Τή Μύρεση τήν ἔκαψε τό 1793 ὁ Ἄλη - πασᾶς. Ὁ βεζύρης αὐτός τῶν Ίωαννίνων, μόλις ἔμαθε τό θάνατο τοῦ Μπουλούμπαση ἀπ' τόν Κατσαντώνη, δ ὁποῖος Μπουλούμπασης, σάν ὑπεύθυνος γιά τήν καταστολή τῆς ληστείας στήν Αίτωλοσακαρνανία, συνέλαβε τόν Κατσαντώνη, συκοφαντώντας τον για ζωοκλοπή, καὶ τόν φυλάκισε καὶ τόν ἔδειρε, σέ ἀντεκδίκηση ἔστειλε δερβεναγάδες πρός καταδίωξή του, πού συνέλαβαν καὶ φυλάκισαν τούς γονεῖς του στίς βρωμερές καὶ ὅγρές φυλακές τῶν Ίωαννίνων, δπου πέθαναν, ἀφοῦ προηγουμένως δήμευσαν δλη τήν κατσαντωναίκη περιουσία, ἀφάνισαν τά κοπάδια τοῦ πατέρα τοῦ Κατσαντώνη, ἔκαψαν τό κατσαντωναίκο σπίτι, καθώς καὶ δλο τό χωριό, τή Μύρεση, δπως προειπώθηκε. Ὅταν γινόταν τό κάψιμο τῆς Μύρεσης, δ Κατσαντώνης βρισκόταν στό βουνό Καλλίτσα τοῦ Εηρομέρου κι ἔτρεξε ἀμέσως γιά τό χωριό του, ἐνώ πίστω του τόν ἀκολουθοῦσε κι ὁ Δίπλας μέ τά παλικάρια του. Ἐκεῖ ὁ Κατσαντώνης διαπίστωσε ὁ ἴδιος τά διαδραματισθένα ἀπ' τούς Τουρκαρβανίτες καὶ ὀργισμένος, τόσο γιά τήν καταστροφή τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τοῦ χωριοῦ του, δσο καὶ γιά τή σύλληψη τῶν γονιῶν του πήρε ἔνα δαυλί, ἀπ' αὐτά πού ἔκαγαν ἀκόμα στή βλάχικη καλύβα του, καὶ ἔγραψε στή μέση ἔνός χαρτιοῦ μόνο τό δνομά του: Κατσαντώνης! Τσερα, μέ ἄλλο ἀναμμένο δαυλί, κι αὐτό παρμένο ἀπ' τήν ίδια θράκα, ἔκαψε τό χαρτί

στίς τέσσερις γωνιές του, κατά τό διρβανίτικο ἔθιμο, καί τό ἔστειλε στόν Ἀλη - πασᾶ, διαμηνώντας του μ' αὐτό δι τι ἀνάμεσά τους ἐγείρεται ἀνελέητος πόλεμος.

νοτισμένο, τό = ὑγρό, βρεγμένο.

ντούχνα, ḥ = πολύς καί πυκνός καπνός, ντουμάνι, ὁμίχλη.

ξεκαπνιάζω = ἀφαιρῶ τήν καπνιά.

Ξηρόμερο, τό = περιοχή τῆς Ἀκαρνανίας, πού ἀποτελοῦσε ἀρματωλίκι κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

πάλα, ḥ = κυρτό πλατύ σπαθί μέ ḥ χωρίς δόντια.

παραθαρρεύομαι = παίρνω θάρρος περισσότερο ἀπ' δ, τι πρέπει, ἀποθρασύνομαι.

παστραβέλα, ḥ = δλοκληρωτική καταστροφή.

παστρεύω = καθαρίζω, ἔξοντώνω, ἔξαφανίζω.

παφίλι, τό = λευκοσίδερος, τσίγκος.

πλίκος, δ = φάκελος ἐπιστολῆς.

ρόκα, ḥ = ραβδί ξύλινο, 70 - 80 ἔκατοστά, πού στό ἔπάνω μέρος του σχηματίζει σταυρό, διχάλα, κύκλο, αύτιά, πιρούνι ḥ ἄλλα σχήματα καί χρησιμεύει γιά τό στερέωμα τῆς τουλούπας τό μαλλί, μακρόινο συνήθως, πού είναι γιά γνέσιμο.

ρουπάκι, τό = είδος βελανιδιᾶς (χνοώδης δρύς), μέ ώραία στενά φύλλα πού ἔχουν ἐλαφρό χνούδι στό κάτω μέρος, ήμερόδεντρο, ήμεράδι, γρανίτσα.

ρυάζομαι = ούρλιάζω, σκούζω.

σάρα, ḥ = ἀδενδρος κατωφερής τόπος πού τροφοδοτεῖται μέ πέτρες κάθε μεγέθους ἀπό τήν ἀποσάθρωση τῶν ὑπερκείμενων βράχων.

σαράγι, τό = παλάτι, ἀνάκτορο, κτίριο ἐρειπωμένο.

σελάχι, τό = ζώνη ὀνδρική τῆς μέσης, δερμάτινη ḥ ὑφαντή ḥ πλεκτή, πού ἀποτελεῖται ἀπό 3 - 5 ḥ καί περισσότερα φύλλα, μέ κεντημένο τό ἔξωτερικό φύλλο, ἀνάμεσα δέ στά φύλλα δημιουργεῖται χῶρος γιά τήν τοποθέτηση χρημάτων, μαντηλιῶν προσώπου, καπνοσακχουλῶν, κουμπουριῶν καί ἄλλων μικροαντικειμένων, κεμέρι, σελαχλίκι.

σίδερο, τό = δρυγανο γιά τήν σύλληψη θηραμάτων, δόκανο, παγίδα.

σκαλώνω = ἀνεβαίνω, ἀναρριχέμαι, πιάνομαι.

σκρούμπος, δ = αὐτό πού καίγεται τελείως καί γίνεται κάρβουνο.

στάλος, δ = ḥ κατάσταση τοῦ μεσημεριάσματος τῶν ζώων σέ σκιερό μέρος, ἀκινησία, ἀδράνεια.

στασιό, τό = τόπος δπου στέκεται κάποιος, ἀκινησία.

στίβα, ḥ = σωρός ἀπό ὀντικείμενα μέ ḥ χωρίς εύταξία τό ἔνα ἔπάνω στό ἄλλο, στιβανιά, ντούνα.

στρουγκολίθι, τό = μεγάλο λιθάρι, πού είναι μόνιμα τοποθετημένο ἔξω

ἀπό τὴν πόρτα τῆς στρούγκας γιά νά κάθεται αὐτός πού ἀρμέγει τό κοπάδι.

συναρίζομαι = ἔτοιμάζομαι, συγυρίζομαι, περιποιοῦμαι.

ταῖφας, ὁ = τό σῶμα ἀνδρῶν ἐνός ὀπλαρχηγοῦ, μπουλούκι, ἀκολουθία.

Τατάρνα, ἡ = ἴστορικό μοναστήρι στ' Ἀγραφα τῆς Εύρυτανίας, πού γιορτάζει στίς 8 Σεπτεμβρίου, πού είναι τό γενέθλιο τῆς Θεοτόκου, κτισμένο τόν 10ο ή 11ο αἰώνα ἡ, τό πιό βέβαιο, τό 1555 - 1556 ἀπό τούς ιερομόναχους Δαυίδ καὶ Μεθόδιο καὶ δύο ἄλλους μοναχούς σέ στρατηγική γεωγραφικῶς θέση, ἐπειδή βρίσκεται ἀνάμεσα σέ δύο σπουδαῖες πέτρινες μονότοξες γέφυρες, οἱ δπολεις συνέδεσαν τήν Εύρυτανία μέ τήν Αίτωλοςακαρνανία, τοῦ Μανώλη στόν Ἀγραφιώτη ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη τῆς Μαρδάχας στόν Ἀχελώο, κάηκε πολλές φορές ἀπό τούς Τούρκους, καταστράφηκε ἀπό σεισμούς καὶ καθιζήσεις, ὑπῆρξε ὄρμητήριο τῶν ὀπλαρχηγῶν στά χρόνια τοῦ ξεσηκωμοῦ καὶ διέθεσε μεγάλα χρηματικά ποσά γιά τά στρατεύματα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα καὶ τά ζῶα.

τάτας, ὁ = ὁ πατέρας στή νηπιακή γλῶσσα.

τί, σύνδ. = γιατί.

τσαμπάς, ὁ = τά μαλλιά τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἡ τοῦ αὐχένα ὅρισμένων ζώων, χαίτη, πλεξούδα.

τσαρκόγρεκο, τό = μικρή ἀχυρένια καλύβα, κολλητή στό γιδομαντρί ἡ προβοτομάντρι, πού ἔχει πόρτα καὶ ἀνοιγμα πρός τά μέσα, στό μαντρί, χρησιμεύει δέ γιά τό σταύλισμα τῶν κατσικιών καὶ τῶν ἀρνιῶν, πιτούλι.

τσίτσα, ἡ = ξύλινο δοχεῖο κρασιοῦ ἡ νεροῦ, τσότρα.

τσουράπι, τό = κάλτσα μάλλινη, πλεκτή ἡ ὑφαντή, συνήθως ἀσπρη, πού φθάνει ὡς κάτω ἀπό τό γόνατο, διακοσμημένη μέ διάφορα χρώματα σέ σχηματισμούς καὶ παραστάσεις, συγκεκριμένα στούς ἀρματωλούς καὶ τούς καπετάνιους τοῦ δικέφαλου ὀίτοῦ ἡ τό κεφάλι τοῦ λιονταριοῦ, πού ἀπεικονίζονται στόν ἀστράγαλο, στή γάμπα δεξιά καὶ ἀριστερά, μπροστά στήν κνήμη καὶ στό ἐλαστικό μέρος τῆς κορυφῆς, δπου δένεται μέ ἀνεξάρτητο ἡ προσαρμοσμένο νημάτινο κορδόνι (καλτσοδέτα, γονατάρα, τεζγέδα) μέ φούντα, περικυνημίδα, περιπόδι.

φλασκί, τό = ξύλινο δοχεῖο γιά τήν τοποθέτηση νεροῦ ἡ κρασιοῦ, φλασκί λέγεται καὶ ὁ ἀποξηραμένος λαγηνόμυρφος εἰδικός καρπός τῆς κολοκυθιᾶς, φκιάλα, τσότρα.

χαϊμαλί, τό = ἀντικείμενο ἱερό, πού φέρνει κανείς ἐπάνω του μέ σκοπό νά τόν φυλάγει ἀπό κινδύνους, φυλακτό, γκόλφι.

χάκι, τό = ἐκδίκηση, ἀνταπόδοση κακοῦ.

χλίβομαι = θλίβομαι.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΟΝΩΝ ΣΤΟ '21

Toū Záχou Ξηροτύρη

Μετά τήν ἀλωση τῆς Πόλης, ἡ Ἑλλάδα πού μετέδιδε τό πνευματικό φῶς σέ ὅλους τούς λαούς, κάτω ἀπό τό βάρος τῆς πιό ἀνήκουστης σκλαβιᾶς, πέφτει σέ βαθύ πνευματικό σκοτάδι.

Ἡ ἐλληνική γλῶσσα πού φώτιζε τόν κόσμο μέ τήν ἴστορία τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, λησμονιέται, διώκεται καὶ κρυφομιλιέται καὶ τότε ἡ Ἐκκλησία, τά μοναστήρια ἀναλαμβάνουν τόν βαρύ καὶ ἐπικίνδυνο ρόλο, νά κρατήσουν τή γλῶσσα ζωντανή. Κρατώντας ὁ καλόγηρος κάτω ἀπό τό τριμένο καὶ τρύπιο ράσο του τό φαλτήρι ἢ τό χτούχι, μαθαίνει τά σκλαβόπουλα πού περπάτησαν νύχτα κάτω ἀπό τό φῶς τοῦ φεγγαριοῦ καὶ μέ μύριους κινδύνους καὶ φόβους νά διαβάσουν, νά κρατήσουν τή γλῶσσα καὶ τήν πίστη τους ζωντανή.

Ὅταν ἔσβινε τό φῶς τῆς ἐλευθερίας καὶ μπήκαμε στό σκοτάδι τῆς δουλείας, μόνη ἀχτίδα φωτός ἦταν ἡ ἐκκλησία καὶ τά μοναστήρια. Αύτά ἔγιναν κάστρα καὶ ἐπάλξεις τοῦ Γένους καὶ κράτησαν τά ιερά καὶ δσια τῆς ὀρθοδοξίας, τά ίδανικά τῆς φυλῆς μας, τή γλῶσσα καὶ τό ἀδούλωτο πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας. Καὶ ὅταν πάλι ὕστερα ἀπό αἰῶνες ζόφου ἥρθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου νά ξεσηκωθεῖ τό γένος, πάλι ἡ ἐκκλησία καὶ τό μοναστήρι καὶ οἱ ἀδούλωτοι ἀετοί τῆς Κλεφτουριᾶς, ἐνσάρκωσαν τήν πίστη καὶ τά ίδανικά τοῦ λαοῦ μας. "Οπως τά βουνά, ἔτσι καὶ τά Μοναστήρι μας ἔγιναν καταφυγή τῶν πασχόντων καὶ ἀπελπισμένων καὶ παπάδες καὶ καλόγηροι τήν ὄρα πού βροντοῦσε τό καριοφύλι, μέ τή σιγαλή καὶ ἀργόσυρτη κείνη φαλμουδία τους, πότε γονατιστοί καὶ πότε μέ στραμμένο τό βλέμμα πρός τόν ἐπουράνιο θόλο, ἀνέπεμπαν δέηση πρός τά ούρανια καὶ ζητοῦσαν τή θεία συνδρομή.

Καὶ ὅταν ὕστερα ἀπό αἰῶνες ζόφου, ἥρθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου νά ξεσηκωθεῖ τό Γένος δλάκερο, πάλι ἡ Ἐκκλησία καὶ τά μοναστήρια πρωτοστάτησαν, ἔγιναν ἀσπίδα τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ μας. Ἐκεὶ συνεζεύχθησαν Ἐλληνισμός καὶ Χριστιανισμός καὶ ἔγιναν ταυτόσημες λέξεις καὶ ἔννοιες τῆς ἔθνικῆς μας πορείας καὶ τῆς φυλε-

τικῆς μας συνοχῆς. Ἐκεῖ καὶ οἱ διάκονοι τους ἀπό τὸ Διάκο μέχρι τὸν Πατριάρχη, ἔγιναν πρωτομάρτυρες. Αὐτά τὰ μοναστήρια ἔγιναν θρησκευτική καὶ ἔθνική καταφυγή τοῦ δούλου Γένους καὶ τόσοι καὶ τόσοι μοναχοί βρῆκαν τὸ θάνατο καὶ πολλά μοναστήρια ἔγιναν παραλάνωμα πυρός. Μέσα στούς ἀνώνυμους μοναχούς, πολλές φυσιογνωμίες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ μοναχισμοῦ ἀναδείχθηκαν πρωτοπόροι καὶ πρωτεργάτες.

Ἐκεῖ, σ' αὐτά τὰ τεμένη ζυμώθηκε μέ μιά ἀκατάλυτη σύνθεση ζύμης δι Χριστιανισμός καὶ Ἑλληνισμός καὶ ἔγιναν ἔνα, δπως διαφανεῖται καὶ ἀπό τὸ πρῶτο ἐπαναστατικό σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου (1.1.1822), τό δποιο ὄριζει «ὅσοι αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς Ἐπικρατείας εἰναι πιστοί εἰς Χριστόν, εἰναι Ἑλληνες».

Θρησκεία καὶ γλῶσσα ἦταν τά δυό ἀκαταμάχητα ὅπλα κατά τῶν ἀπεργοζόμενων τὸν ἀφελληνισμό μας. Ἐθνος καὶ Ἐκκλησία, πίστη καὶ ἐλευθερία, εἶναι ἔννοιες ταυτόσημες, πού κράτησαν τήν ἱστορική καὶ ἔθνική συνείδηση τοῦ λαοῦ μας σέ ἐγρήγορση.

Μέ τό ξεσήκωμα τοῦ ἀγῶνα τοῦ '21, μεταξύ τῶν πρώτων καὶ ὑστεραί ἀπό χρυψή προετοιμασία, ξεσηκώθηκαν Ἐκκλησία καὶ μοναστήρια καὶ πρόσφεραν ὀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στόν ἀγῶνα. Μυριάδες ἀγωνίστηκαν μέ τό δικό τους τρόπο, πότε μέ τό πετραχήλι στό λαιμό καὶ πότε μέ τό καριοφίλι στό πλευρό. Ἀπειροί ἦταν οἱ κληροκοί καὶ μοναχοί, Ἡγούμενοι, Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι πού θυσίασθηκαν καὶ πολλοί οἱ Σαμουήλ πού αὐτοπυρπολήθηκαν.

Οταν ἤρθε ἡ ὥρα τοῦ ξεσηκωμοῦ, στάθηκαν ὅλοι συμπαραστάτες καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τά μοναστήρια στάθηκαν ὅρθια στήν ἐπαλέη τῆς πίστης καὶ τῆς ἰδέας.

Καὶ ἡ Μονὴ Ἀγάθωνος πρωτοστάτησε, δέν μποροῦσε νά ὑστερήσει, ξεσηκώθηκαν 35 ὅλοι κι ὅλοι ὅσοι ἦταν, ἀνέβηκαν στά βουνά, πολέμησαν μέ τούς πολέμαρχους καὶ 3 μόνο γλίτωσαν νά ἐπιστρέψουν ζωντανοί, δπως θά δοῦμε παρακάτω.

Μέ ἔνα λόγο, στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, δι ρόλος τῶν Μονῶν ἦταν ἔθνοσωτήριος, ἔγιναν καταφύγια καὶ ὀρμητήρια τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τόπος διατήρησης τῆς ἔθνικῆς ἰδέας, ἔγιναν φάρος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό φλογισμένο ράσσο τῆς ἐπαναστατημένης Ρούμελης, γίνεται φωτεινό σύμβολο πατριωτισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Η ἰδέα τῆς ἐλευθερίας ἐκαλλιεργεῖτο ἐπί αἰώνες μυστικά, ἡ 25η

Μαρτίου ήταν ό σπινθήρας πού άνεφλεξε και ἄναψε τή μεγάλη ἐκείνη πυρκαγιά πού λέγεται Ἐπανάσταση τοῦ '21.

Τά Μοναστήρια γιά τόν Ἐλληνισμό δέν ήταν δ,τι συνήθως δλοι οί λαοί ἐννοοῦν μέ τήν ἔννοια τῆς λέξεως αὐτῆς.

Τά ἑλληνοχριστιανικά Μοναστήρια ἔχουν καθένα τήν ιστορία του και βαθειά τήν παράδοση, παράδοση Ἐλληνική και Χριστιανική. Ὁλος δ κόσμος, δλοι οί λαοί στο Μοναστήρι αἰσθάνονται πώς βρίσκονται κοντά στήν τελειότητα και πλησιάζουν πιό πολύ πρός τό υπέρτατο ὄν. Ὁ Ἐλληνας ὅμως κοντά σ' αὐτό βλέπει και αἰσθάνεται κάτω ἀπό τούς θόλους τοῦ μοναστηριοῦ και τήν πατρίδα του, ὀλόκληρη τήν Ἐλλάδα, ἔκει στό ἄγριο φυσικό περιβάλλον πού και γιά λόγους σκοπιμότητος είναι διαλεγμένο σέ τέτοιους τόπους, βλέπει και αἰσθάνεται τήν Ἐλλάδα, πού δ παπάς μέ τή βραχνή φωνή του και δ δάσκαλος μέ λόγια μαγικά, ἄναβαν και καλλιεργοῦσαν τήν ἐλπίδα τῆς λευτερίας σπάζοντας σιγά - σιγά τήν ἀλυσίδα τῆς σκλαβιᾶς, δπως λέει ὁ ποιητής κι ἀκόμα: «τό φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ τρεμάμενο τά δνείρατα ἀναδεύει». Ἐκεῖ ὁ ραγιάς νιώθει ἀλαφρωμένη τήν ψυχή του και βρίσκει τήν ἐλπίδα του και τήν παρηγορία του (Κούγκι - Ἅγια Λαύρα - Ἀρκάδι) και ποιά και πόσα ν' ἀραιδιάσει κανένας και τί δνείρα και τί ἐλπίδες ξεπήδησαν μέσ' απ' αὐτά. Καί πιό τρανή ἀπόδειξη είναι πώς γινήκανε δ στόχος τῶν τυράννων. Τέτοια ήταν τά μοναστήρια, ἀγκαλιασμένα μέ τήν πίστη στό Θεό και στό Ἐθνος και τέτοιο τό σχῆμα τοῦ Ἐλληνοχριστιανοῦ μοναχοῦ.

Στά ἑλληνικά Μοναστήρια, δυό Θεότητες λατρεύτηκαν και δυό πίστες: δ Χριστιανισμός και δ Ἐλληνισμός - Θρησκεία και Πατρίδα. Ὁ Μοναχός πίστευε στήν ἀδιαίρετη αὐτή διπλή πίστη, δπως και δ ὑπόδουλος ραγιάς, είχε χαράξει μέσα του τήν ἵδια πίστη και κατά τήν ἵδια ἔννοια ἔβλεπε και τά Μοναστήρια και τούς Μοναχούς.

Τό Μοναστήρι δέν ήταν μόνο Ναός Θρησκείας, ἀλλά και δρμητήριο τοῦ Ἐλληνισμοῦ γιά τούς ἀγῶνες του. Ἡγούμενος και καλόγηροι, μέ τούς φαλμούς στά χείλη και τό γιαταγάνι κάτω ἀπό τό πετραχήλι, ἀναδείχθηκαν ἥρωες και ἔθνομάρτυρες και ἔγιναν στόχος τοῦ κατακτητῆ.

Γιά τόν Ἐλληνισμό, τά Μοναστήρια δέν είναι δ,τι γιά τούς ἀλλούς λαούς, ἐμεῖς δέν κατεχόμαστε μόνο ἀπό τό συναίσθημα γιά τό υπέρτατο ὄν. Κάτω ἀπό τούς θόλους τοῦ Μοναστηριοῦ βρισκόμαστε πιό κοντά πρός τόν υπέρατο ὄν, ἀλλά αἰσθανόμαστε και βλέ-

πουμε μπροστά μας και τήν Πατρίδα, τό "Εθνος, τήν Έλλάδα, πουύ δ παπάς και ό καλόγηρος μέ λόγια και δύναμη μαγική σφυρηλάτησαν τήν έλπιδα τῆς λευτεριᾶς και ἔσπασαν σιγά - σιγά τήν ἀλυσίδα τῆς σκλαβιᾶς.

Τό Μοναστήρι δέν ύπηρξε μόνο τό ἀνέκαθεν θρησκευτικό καταφύγιο εύσεβών χριστιανῶν, μοναχῶν και ὀσκητῶν, ἀλλά και δρμητήριο και ἔπαλξη τοῦ ἔθνικοῦ μας ἀγῶνα. Καλόγηροι Ισχνοί, σκελετωμένοι, μέ βιβλικές μορφές ἀπό ἐγκαρπέρηση, ὅμοιες μέ εἰκόνες βιβλικῶν Προφητῶν και Ἅγίων, δέν τούς καλεῖ τό σήμαντρο μόνο στή φωνή τοῦ Θεοῦ, ἀλλά και τό καριοφύλι στήν ξεσηκωμό τοῦ σκλαβωμένου Γένους.

Μεγάλη ή συμβολή τῶν Μοναστηριῶν στόν ἔθνικό ἀγῶνα. Κάτω ἀπό κάθε τριμένο ράσσο βρισκόταν και μιά μεγάλη καρδιά. Ἐνίσχυσαν τό ύπόδουλο Γένος γιά λόγους θρησκευτικούς, ἀλλά και ἔθνικούς. Καί βόλια και μπαρούτι και τροφή και χρήματα πρόσφεραν, μή διστάζοντας και ὀφερώματα θρησκευτικά και καλλιτεχνικά κειμήλια ν' ἀνταλλάξουν μέ μπαρούτι. Καί πεδίον συγκρούσεων μέ τόν κατακτητή ἔγιναν τά Μοναστήρια και δρμητήρια γιά τόν ξεσηκωμό και πυριτιδαποθήκες γιά τόν πολεμιστή και θυσιαστήριο γιά τό βωμό τῆς ἐλευθερίας.

Προυσός, Ἀγάθωνος, Προφήτης Ἡλίας.

Αύτά τά Μοναστήρια ἦταν και ἔστια ἐπισιτισμοῦ και κέντρον ἐφοδιασμοῦ, ἦταν ή ἐπιμελητεία τοῦ κλεφταρματολοῦ, πού ἐφοδίαζε μέ τρόφιμα και πυρομαχικά τόν ἀγῶνα.

Τά Μοναστήρια μέ τίς πρῶτες βολές τοῦ καριοφύλιοῦ, ἄνοιξαν διάπλατα τίς σιδερένιες πόρτες, μοίρασαν τρόφιμα και μπαρούτι και μπῆκαν και οἱ ἴδιοι μοναχοί στόν ἀγῶνα και ἔγιναν μαχητές, και τό ράσσο ἀφρένιζε και τό καριοφύλι βροντοῦσε.

Ἐθυσίασαν τά πάντα γιά τόν ἀγῶνα και κοσμήματα και ὀφερώματα και ἀσημοκάντηλα και οἱ προσευχές τους δπως ἀνέβλυζαν ἐκ βάθους καρδίας, ἦταν πιό φωτεινές μπροστά στούς ἀγίους πού ἔμειναν στό σκοτάδι χωρίς καντήλια. Καί τή ζωή τους θυσίασαν οι καλόγηροι και τά Μοναστήρια στάθηκαν κιβωτός τῆς ἐλευθερίας.

Τά Μοναστήρια, ἔκτος τῶν ἄλλων, ύπηρξαν και ἄσυλο γραμμάτων, διδαχῆς τῆς γλώσσας και τῶν ἔθνικῶν μας παραδόσεων και ἰδεῶν, ἐργαστήριο τονώσεως τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος και φάρος τοῦ Γένους. Ακροπόλεις τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ἀποκαλεῖ τά Μοναστήρια

ό Καθηγητής Σωτηρίου, έπιλέγων: «Είναι θλιβερόν νά βλέπει τις σήμερον τά σεβάσμια αύτά έκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά κέντρα τής Μεσαιωνικῆς Έλλάδος έγκαταλελειμμένα καί βαίνοντα εἰς παρακμήν».

Παπάδες καί καλόγηροι έκπαιδευσαν τά Έλληνόπουλα σέ Μονές καί Νάρθηκες έκκλησιῶν, κατά τούς ζοφερούς έκείνους χρόνους. Αύτοί ίερεῖς καί διδάσκαλοι καί ιεροκήρυκες καί έθνικοι παιδαγωγοί καί θρησκευτικοί ποιμένες καί ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί μασχητές χρατοῦντες στό ζνα χέρι τό δισκοπότηρο γιά τήν πίστη στή θρησκεία καί στό ἄλλο τό καριοφύλι γιά τήν πατρίδα καί τήν ἐλευθερία.

Μυσταγωγοί καί πρόμαχοι τοῦ ὄγωνα τῆς ἐλευθερίας, ἔκαλλιέργησαν τό πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας καί τόκαμαν συνείδηση, μέ τό παράδειγμά τους, ἔκαλλιέργησαν τήν ίδεα τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἔκαμαν ίδαινικό τῆς φυλῆς μας.

‘Ο κατακτητής γνώριζε τή δύναμη καί τή συμβολή τῶν ιερωμένων καί ἔθεσε ὑπό διωγμόν Μοναστήρια καί Μοναχούς. ‘Ἄγια Λαύρα - Κούγκι - Άρκαδι καί τόσα ἄλλα μοναστήρια καί δλα μαζί, ἔχουν δική τους ίστορία τό καθένα. ‘Ολοι οι λαοί στό Μοναστήρι αἰσθάνονται ὅτι βρίσκονται κοντά στό ὑπέρτατο δν, δ ‘Έλληνας δμως, κοντά σ’ δλα αύτά, κάτω ἀπό τούς ξεθωριασμένους θόλους, βλέπει καί αἰσθάνεται καί τήν πατρίδα, τήν Έλλάδα δλη.

Ἐκεῖ δ καλογερόπαπας καί δάσκαλος, μέ λόγια μαγικά φώτιζε τό πνευματικό σκοτάδι τοῦ λαοῦ, καλλιεργοῦσε τό πνεῦμα καί τήν ἐλπίδα τῆς λευτερίας, διοχέτευε στό λαό καί στό πολεμιστή Κλέφτη, τό αἴσθημα τῆς λευτερίας καί τῆς ὀγωνιστικῆς διάθεσης, ἀναδεύοντας τά ὄνειρα τοῦ Έλληνισμοῦ, κάτω ἀπό τό τρεμάμενο φῶς τοῦ καντηλιοῦ. ‘Ορθωνε τό φρόνημα τοῦ ραγιᾶ καί σιγά - σιγά ἔσπαζε κρυφά τίς ὀλυσίδες τῆς σκλαβιᾶς. «Κρυφά τό λένε τά πουλιά κρυφά τό λέν’ τ’ ἀηδόνια, κρυφά τό λέει κι’ δ Γούμενος ἀπό τήν Άγια Λαύρα», δπως μᾶς λέει καί τό Δημοτικό τραγούδι. ‘Ολα κρυφά καί μυστικά γίνονται ώσπου νά ξεσηκωθεῖ δ λαός, ν’ ὀνάφει δ δαυλός καί νά φωτισθεῖ δ λαός καί δ κόσμος δλος.

Πέραν δμως ἀπό τήν Επανάσταση, πραγματοποιήθηκε κρυφά καί ἀθόρυβα ἡ πνευματική καί φυχική ἀναγέννηση καί ἀνάταση τοῦ δουλεμένου Γένους. Παρ’ ὅτι δέν ήταν εύκολο νά ὀργανωθοῦν σχολεῖα μέ τούς δλιγογράμματους καλόγηρους, πού ήταν πνευματικοί

καί δάσκαλοι μαζί, τά κρυφά σχολειά πού ήταν ή πνευματική κυψέλη τοῦ σκλαβωμένου Γένους, μετέβαλαν κατά τὴν ἐπιτυχή ρήση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου τά Μοναστήρια καί τούς νάρθηκες τῶν ἐκκλησιῶν εἰς «ἀπαραβίαστα ἀσυλα τῶν γραμμάτων».

Ἐκεῖ στούς σκοτεινούς χώρους τῶν Μοναστηριῶν, ἡ διδασκαλία διατηροῦσε τό μυσταγωγικό ρῆγος καί τὸν ἔνθεο ἐνθουσιασμό διασκόντων καί διδασκομένων, γιά το ἔνδοξο παρελθόν τῶν σκλάβων ἀναζωπυροῦντο οἱ θρύλοι καί οἱ παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ο κατακτητής ἤξερε ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος νά κατακτήσεις ἔνα λαό, ήταν νά ύποδουλώσεις τό πνεῦμα του, καί αὐτό πάσχιζε.

Ο ιστορικός Παπαρρηγόπουλος γράφει ὅτι τά Μοναστήρια «ὑπῆρξαν τά ἀσφαλέστερα καταφύγια τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καί τῆς ἐπιστήμης, “παρέσχον δέ καί καταφυγή καί προστασία σέ ἀσθενεῖς καί ὄδοιπόρους ἥν ἀλλοῦ δέν ἡδύναντο νά εύρουν”».

Ἐτσι ἔξηγεῖται πώς ὁ λαός προσέβλεπε στά Μοναστήρια, σάν κιβωτό τῆς θρησκείας καί τῆς πίστης γιά ἑλευθερία, στό θαῦμα αὐτό πού τά φλογερά ράσα ἀνέμιζαν σάν φλάμπουρο τῆς λευτεριᾶς καί ὑπό τό ρωκῶδες ἔνδυμα τοῦ καλόγηρου, σ' ἐναν ἀγωνιστή καί προφήτη τῆς ἑλευθερίας καί ἡ προφητεία του ἔξεπληρωθή.

Τί ήταν τά Μοναστήρια; Καταφυγή τοῦ κάθε καταδιωκόμενου, τό διάβα καί τό ταμπούρι καί ἡ ἐπιμελητεία τοῦ κλέφτη. Καί ἀπό πού ξεκίνησε τήν πρώτη κι' ὥλας ἡμέρα ὁ ξεσηκωμός; Ἀπό τό μοναστήρι. Καί ποιός εύλόγησε τά ὅπλα πρίν ἀκουσθεῖ τό πρῶτο καριοφύλι; Πατριάρχες, Μητροπολιτάδες, ἡγούμενοι, παπάδες καί καλόγηροι, ἀλλος μέ τό καριοφύλι στόν ὕμο καί ἀλλος χωρίς ὅπλο, ἀλλά μέ τή φλογισμένη ψυχή τους πολεμοῦσαν καί παραδειγμάτιζαν.

Ἡ ψυχική προετοιμασία λαοῦ καί κλήρου ήταν ή προσυπογραφή τῆς ὀνεξαρτησίας καί τῆς ὀναγέννησης τοῦ ἔθνους, ἐδῶ ή ζωή καί ὁ θάνατος εἶχαν προαποφασίσει νά σμίξουν μέ τήν ὀθανασία.

Τό ράσο γίνεται σκέπη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνα. Φορεῖ τό ράσο ὁ καλόγηρος καί μαζί μέ τ' ἄρματα δίνει καί τήν εύχή του μέ τό θυμιατό στό χέρι γεμάτο μπαρούτι ἀντί λιβάνι καί μέ τή μεγάλη φαντασία καί τή φλόγα τῆς ψυχῆς του, θυμιατίζει καί παρηγορεῖ «σεῖς νά χαλάτε τήν Τουρκία καί γώ νά σᾶς σχωράω».

Αὐτά τά βουνά καί τά ἀπόκρυφα Μοναστήρια, ήταν κάστρα τῆς λευτεριᾶς καί φρούρια λευτεριᾶς καί γι' αὐτό τόχαν γιά χαρά καί καμάρι τά βουνά

«Χαρά πού τόχουν τά βουνά κι' δλα τά μοναστήρια γιατί γιορτάζει ή Παναγία, γιορτάζει κ' ή πατρίδα.

Βλέπεις παπάδες μέ σπαθιά, παπάδες μέ ντουφέκιά.
Νά δείτε καί τό Γερμανό τῆς Πάτρας τό Δεσπότη

καί νά βλογάει τ' ἄρματα νά πά νά πολεμήσουν».

Κρυφά έργαζονταν κι έγωντζονταν μοναχοί καί ήγουμενοι γιά τή λευτεριά, γιά νά μή μαθευτεί τό μυστικό ἀπό τούς Τούρκους.

«Κρυφά τό λένε τά πουλιά, κρυφά τό λέν τ' ἀηδονια,
κρυφά τό λέει κι' ό Γούμενος ἀπό τήν Άγια Λαύρα».

Έκει σ' αὐτά τά μοναστήρια ὁ λειτουργός τοῦ Υψίστου περιβεβλημένος τό ράσο ἐδάχρυζε λειτουργῶν καί περιάγων τά ἀγια μυστήρια δεόμενος ὑπέρ ἐλευθερίας τοῦ Γένους. Έκει ὁ ἔφηβος νέος γονυπετής ἔδιδε τόν ὄρκο τοῦ κλεφταρματωλοῦ καί τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἐβρέχετο ἀπό τό δάκρυ τοῦ Χριστιανοῦ. Έκει καί οἱ μελλοθάνατοι ἀγωνιστές, μεταλάβαιναν τήν τελευταία τῆς ζωῆς τους μετάληψη. Έκει ἔδιπλώθηκε ἡ σημαία τῆς λευτεριᾶς, ἡχησαν σάλπιγγες καί καμπάνες βροντερές καί διαλάλησαν τήν ἀπόφαση, γιά λευτεριά ἡ θάνατο.

Η Ρούμελη δέν ἔχει μόνο μνημεῖα ἀρχαϊκῆς καί Βυζαντινῆς ἐποχῆς καί θρύλους παλιᾶς καί νεότερης ἐποχῆς, ἔχει νά ἐπιδείξει καί χώρους ιερούς, μοναστήρια τῆς Βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς, ἀλλά καί μοναχούς ἐρημίτες πού ντύθηκαν τό ταπεινό ράσο καί ὀφιερώθηκαν φυχή τε καί σώματι στή λατρεία τοῦ Θεοῦ καί στόν ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος ἀγῶνα.

Ἀνάμεσα στά Βυζαντινά καί μεταβυζαντινά αὐτά μνημεῖα ἔξεχουσα θέση κατέχει καί ή ἐπί τόσους αἰῶνες κρατοῦσα Μονή Ἀγάθωνος, ἔνας τηλαυγής φάρος θρησκευτικῆς πίστης καί κοινωνικού πολιτισμοῦ, δσως καί δλα τά Μοναστήρια καί Ἐκκλησίες.

Φλέγονται τά μοναστήρια τῆς χώρας, δπως καί ή Μονή Ἀγάθωνος ἔγινε παρανάλωμα τοῦ Τούρκου, μά πάνω ἀπό τούς καπνούς ὀναδύεται μιά ὅλη νεφέλη καί είναι ή νεφέλη δόξας καί ἐκπλήρωσης τῆς Ἐθνικῆς της ἀποστολῆς πού σκεπάζει τά ἐρείπια.

Μιά ἔπαλξη, ἔνα καταφύγιο στά σπλάχνα τῆς Οίτης, ήταν καί ή Μονή Ἀγάθωνος μέ τή συμβολή της καί τή μεγάλη προσφορά της στό ἔθνος, ἔγινε κιβωτός ἀγώνων γιά τήν ἐλευθερία. Μᾶς τό ἐπισημειώνει ό ποιητής «Εἰς τά σύνορα Ἀγάθωνος Όμερό Πασᾶ δέ φτάνεις, / φρουρεῖ αὐτά ἄρματολός, δ Μῆτσος Κοντογιάννης».

Κατά τή μαύρη περίοδο τῆς Τουρκικῆς σκλαβιᾶς, στό Μοναστήρι Άγάθωνος ἔκανε τό χρέος τους εἰς τό "Εθνος". "Οχι μόνον κουράγιο, δύναμη ή καί προστασία ἔδινε στούς ραγιάδες, δχι μόνο ή ιερή Εἰκόνα τῆς Παναγίας φώτιζε τά πνευματικά σκοτάδια τῆς ἐποχῆς, ἀλλά καί οἰκονομικά βοηθοῦσε τούς κατατρεγμένους ραγιάδες καί κλεφταρματολούς. Καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς τουρκικῆς σκλαβιᾶς διατηροῦσε Κρυφό Σχολείο.

Καί μέσα σέ δλα ή ὁμώνυμη μάχη Άγάθωνος μεταξύ Δράμαλη καί Κοντογιανναίων καί ἄλλων κλεφταρματολῶν, μιά ἀπό τίς σημαντικότερες πολεμικές ἐμπλοκές μέ τούς Τούρκους τήν 1η Μαΐου 1822. Τό Μοναστήρι Άγάθωνος δέν ἦταν μόνο τέμενος θρησκευτικό, ἀλλά καί ἔπαλξη ἑθνική, γι' αὐτό καί δέν ἀπέφυγε τήν καταστροφική μανία τοῦ Τούρκου. Μέ τήν ἀνάφλεξη τοῦ ξεσηκωμοῦ τοῦ Γένους κάηκε ἀπό τούς Τούρκους καί οἱ καλόγηροί του ζώστηκαν τ' ἄρματά τους κι' ἀνέβηκαν στό Βουνό καί τά ντουφέκια τους ἔγιναν θυμιατό πού ἔκαιγε μπαρούτι. Καί σάν τέλειωσε ὁ ἀγώνας καί ἥρθε ή λευτεριά δσοι ἐπέζησαν καί ἦταν 3 δλοι κι δλοι ἀπό τούς 35 πού ξεκίνησαν, γύρισαν στό μοναστήρι νά τό ἀναβιώσουν καί νά ξαναζήσουν τήν καλογερική ζωή.

Καί νά πῶς ἀφηγεῖται ἔνα ιστορικό κείμενο (χρονικό τῆς Μονῆς) πού τηρεῖται στό ἀρχεῖον τῆς Μονῆς.

«Τή 14 Ν/βρίου 1833 φανερώνει πότε μεταπήγαμε εἰς τό μοναστήρι μας ὁπίσω ὅπου ἡμασταν φευγάτοι ἔως τό 1833 Ν/βρίου 14 καί ἐπήγαμε ὁπίσω εἰς τό μοναστήρι καί ἐκεῖ ἦταν ἔνα σπίτι εἰς τό μοναστήρι καί εἰς τήν ἀχυρώνα καθόμασταν καί ἐκεῖ ἐλειτουργούσαμε ἡγουμενεύοντας δ Γρηγόριος ἀνεψιός τοῦ πρώην ἡγουμένου Θεοκλήτου καί ἐφημερεύοντας Κωνσταντίου τοῦ Ιερομονάχου, φάλτης δ γερο Γερμανός, πατέρες δλοι ως ἀνωθεν 3 ἀπό τούς 35 πού ἀπόδρασαν».

Οι λειτουργοί καί μυσταγωγοί τῆς ἐκκλησίας καί τῶν Μοναστηριῶν, ὁπλισμένοι μέ τό δπλο τῆς πίστεως καί μέ ἀδιαίρετη τήν ἰδέα πίστη καί πατρίς, μέ τά πύρινα θρησκευτικά τους κηρύγματα καί τά ἑθνικά τους σαλπίσματα γίνονται μυσταγωγοί, πρόμαχοι καί πρωτόποροι τῆς ἐλληνικῆς ἀναγέννησης καί Ἀπόστολοι καί διδάσκαλοι τοῦ γένους καί μέ τούς ἄλλους φιλοπάτριδες καί λόγιους ἀνοίγουν τό δρόμο τῆς ἑθνεγερσίας ἀδειλιαστοι πρό τῶν θυσιῶν καί μαρτυρίων.

ΣΤΟ ΛΥΚΑΥΤΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ

Τοῦ κ. Δημ. Κ. Κουτσουλέλου,
Ἐπιτίμου Ἐπόπτη Δημ. Ἐκπ/σεως

Ἐόρτιοι καὶ κυκλοδίωκτοι ἀπ' τό χρόνο, ὑποδεχόμαστε τὴν ἔλευση τῆς νέας χιλιετίας, μέ τὴν ἀγνή διάθεση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσφορᾶς τῆς θυσίας, πού εἰναι τὸ ἀληθινό τίμημά της. Εἶναι προνομιακό αὐτό τὸ γεγονός, γιατί ὁ ἱστορικός χρόνος μᾶς ὑποχρεώνει ν' ἀναλογισθοῦμε, μέ βαθιά περίσκεψη, τὴ μοῖρα τῆς ἀνθρωπότητας, τὴν δύοια ὁ καθένας μας ἔχει ἵση εὐθύνη.

Δύσκολοι, καταλυτικοί καὶ ταραγμένοι εἶναι οἱ καιροί μας, μέ τὰ πολύμορφα προβλήματα καὶ τὰ συγκλονιστικά γεγονότα. Τά πνευματικά καὶ ἡθικά θέματα, παράληλα πρός τὰ πολιτικά, κοινωνικά καὶ οἰκονομικά προβλήματα, δημιουργοῦν παγκόσμια ἔνταση καὶ ἀγωνία. Ο ὄλιστικός ἄνεμος πνέει παντοῦ, παρασύροντας κάθε πνευματική ἀξία. Τό πνευμα τοῦ καλοῦ ἀντιπαλαίει κατά τοῦ κακοῦ καὶ ὀλεθρίου πνεύματος, μέσα στὴν τραγική ἀντιφατικότητα τῆς ἐποχῆς μας. Ο νοῦς θριαμβεύει καὶ ἡ καρδιά λιμοκτονεῖ. Οἱ καιροί μας συρρικνώνονται ἡθικά καὶ χανόμαστε μέσα στὴ μηδαμινότητα καὶ στὶς μικρότητες τῆς ζωῆς μας.

“Ολοι μας διαπιστώνουμε, μέ λύπη, ὅτι ἡ Πατρίδα μας ἔχει ὑποστεῖ, τὰ τελευταῖα, ἴδιαιτέρα, χρόνια, μιά πρωτοφανῆ λεηλασία κι ἔχει σχεδόν χάσει τὰ ἀποθέματα τῶν πνευματικῶν μας ἐπενδύσεων. Ἐπί ἔτη, χιλιάδες τερμίτες ροκανίζουν τὰ θεμέλια τῶν θεσμῶν γιά τὴν κατάρρευση τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀποδυνάμωση ἐνός Λαοῦ, πού ἡ ἱστορική μνήμη του εἰναι αἰματηρός θησαυρός, περηφάνεια κι εὐθύνη. Τό πνεῦμα ἀργοπεθαίνει, ὑπό τίς λοιδωρίες τῶν ἀμαθῶν καὶ τῶν ἀναξίων, τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῶν καιροσκόπων καὶ μέσα στὸ πανδαιμόνιο τῶν κορυβαντιώντων στοιχείων τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς πλάνης, τῆς ἀθεῖας καὶ τῆς καταπτώσεως. Εἶναι ἐπίκαιρη ἡ φωνή τοῦ Ἀπολλωνίου, κατά τὸν 1ο μ.Χ. αἰῶνα: «Ἐβαρβαρώθην οὐ χρόνιος ὥν ἀφ' Ἑλλάδος, ἀλλά χρόνος ἐν Ἑλλάδι».

Μέσα σ' αὐτή τῇ γενικῇ νοσηρή κατάστασῃ, ἐπρόβαλε ὅμειλκτο τό κρίσιμο καὶ ἀποφασιστικό ἔτος 2000, ὁρόσημο καὶ σταθμός τῆς

άνθρωπότητας. Ή πορεία μας πρός τόν 21ο αἰώνα καί τήν Εύρωπη είναι χριστιανική καί πνευματική πορεία. Ή Έλλάδα, ώς αιώνια καί πανανθρώπινη Ἰδέα, ἐπιταγή τῆς μοίρας, προχωρεῖ, μέσταθερά βῆματα, πρός τήν κοινωνική κι ἔθνική ὀλοκλήρωσή σης. Ο Χριστιανισμός, παράλληλα, κήρυγμα τῆς ἀγάπης πρός τό συνάνθρωπο καί ἀγγελμα τῆς θείας παρουσίας, ἀποτελεῖ τό συνδετικό κρίκο μέτην Εύρωπη, μ' δλες τίς ὑφιστάμενες δογματικές διαφορές. Τό Εύρωπαϊκό πνεῦμα, γονιμοποιημένο ἀπ' τό ἀρχαῖο, ἔπλασε ἔναν δικό του πολιτισμό, ὑπέρατατα γνήσιο καί ὑψηλό. «Δέν μποροῦμε - γράφει ὁ T.S. ELLIOTT - νά διμιούμε γιά 'Ένωμένη Εύρωπη, ἀν ἀγνοοῦμε καί περιφρονοῦμε, δτι ὁ πολιτισμός στήν Εύρωπη γεννήθηκε ἀπ' τό Χριστιανισμό καί σώθηκε, στίς κρισιμότερες στιγμές του, ἀπ' τήν Ἐκκλησία...».

* * *

Η Ὁρθοδοξία, τρόπος ζωῆς καί βίωμα καθημερινῆς ἀσκήσεως, είναι ἡ ἐλπίδα, τό στήριγμα καί ἡ διέξοδος στίς ποικιλες ὀντιξοότητες τοῦ νέου αἰῶνα. Συνοδευόμενη ἀπ' τή δική μας δρθοπραξία, είναι ίκανη νά προσφέρει ὀναδημιουργία, μέσα στόν ἀβέβαιο σημερινό κόσμο. Ο Λαός μας, ἐνωμένος καί ἀγαπημένος, ὀντιδρώντας δρθά, δφεύλει νά ἔχαρθει καί νά πιστέψει στήν ἀποστολή του καί μ' αἰσιοδοξία ν' ἀτενίσει τό μέλλον του. Ν' ἀξιοποιήσει τίς κρίσιμες νέες συνθήκες, ἀπορρίπτοντας δσα ἀπειλοῦν τήν ἔθνική, πνευματική καί πολιτιστική του κληρονομιά. Όφεύλουμε νά συνειδητοποιήσουμε τή μοίρα μας καί, γνήσιοι, γενναῖοι καί δημιουργικοί, νά βροῦμε τόν ἔαυτό μας.

Στό γύρισμα τοῦ αἰῶνα καί στό λυκαυγές τῆς νέας χιλιετίας, ἀποκαθαρισμένοι καί φερέλπιδες, εύσταλεῖς σημαιοφόροι καί πάντα δρθιοι, δφεύλουμε νά δράσουμε, κρατώντας φηλά τήν Ὁρθοδοξία μας, «πατροπαράδοτον σέβας», τόν Ἑλληνισμό καί τήν Παιδεία μας. Ἀποτελοῦν τήν ιερή Κιβωτό μας, μέ τήν ὄποία στήν ἀγκάλη είναι προορισμένο νά περνάει ὁ Λαός μας, ἀπειράχτος ἀπ' τήν ἀπειλή τῶν πολλῶν κινδύνων, τή φθορά τοῦ χρόνου καί τήν ἀνεμοζάλη τῶν καιρῶν, ἐπαναλαμβάνοντας τούς στίχους τοῦ ποιητῆ μας:

«Πρόκοβε, χώρα εύλογητή, καθάρια, καρποφόρα!

Μέρες καί Μοῖρες τάχα, ποιές μᾶς μαρτυροῦνε, Χώρα;

Κι ὁ καταλύτης πόλεμος κι ἡ πλουτοδότρα εἰρήνη,

θυσίας βωμοί, πάντα νά ζεῖ ἡ Πατρίδα!».

Γιά δσα περνοῦν ἡ μέλλονται, βοηθός Θεός ἀς δίνει θύμηση, ἐλπίδα!».

ΕΝΑΣ ΕΠΙΚΗΛΕΙΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ

τοῦ Γ. Κουτσοκλένη

A'. Ιστορία

Όταν λέμε Δραχμή έμεις οι νεοέλληνες δέν μπορούμε νά φανταστούμε πόσο βαθειά μέσα στό χρόνο βρίσκεται ή ρίζα της. Ή έτυμολογία τῆς λέξης Δραχμή προέρχεται από τήν ἀρχαία λέξη δράσσω ή δράττω καί σημαίνει αὐτό πού μπορεῖ νά χουφτώνει - νά δράξει - τό χέρι.

Στό ἀρχαίο νομισματικό σύστημα ή Δραχμή δέν ήταν ἀπ' τήν ἀρχή ή νομισματική μονάδα, ἀλλά τό μισό αὐτῆς πού ήταν ὁ στατήρ, τόν ὅποιο λέγανε καί δίδραχμον.

Οι Δραχμές στίς διάφορες πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, οὔτε τήν ἴδια ἀξία είχαν, οὔτε τά ἴδια χαρακτηριστικά, δπως π.χ. Οι Ἀθηναῖοι είχαν ἀποτυπώσει τήν Ἀθηνᾶ ἀπ' τή μία ὅψη καί τήν κουκουβάγια ἀπ' τήν ἄλλη, γι' αὐτό τή λέγανε καί «γλαῦκες». Στήν Αἴγινα είχαν τήν Χελώνα, στόν Κόρινθο τόν Πήγασο καί ἀλλοῦ ἄλλα σήματα.

Στή νεώτερη Ἑλλάδα γιά νά σταματήσει ή Βαβυλωνία πού ἐπικρατούσε μετά τήν ἀπελευθέρωση, δι μεγάλος ἐκείνος Κυβερνήτης Τιαννης Καποδίστριας ἔκοψε τά πρῶτα Ἑλληνικά νομίσματα, ἀλλά δχι Δραχμές. Ἔκοψε τούς Φοίνικες. (Στίς 17.6.1831 τυπώθηκαν στό Ναύπλιο τά πρῶτα χαρτονομίσματα τῶν 5, 10, 50 καί 100 Φοίνικων).

B'. Η πορεία τῆς Δραχμῆς στό χρόνο

Όμως δταν ήλθε δ "Οθωνας καταργήθηκαν οι Φοίνικες καί ή ΔΡΑΧΜΗ ξαναβρήκε τή θέση της. Στίς 8 Φεβρ. 1833 καθιερώθηκε ώς νόμισμα τῆς Ἑλλάδας ή Δραχμή καί κάθε Δραχμή είχε 100 λεπτά.

Κόπηκαν τότε ἀργυρά νομίσματα τῶν 5 Δρχ., τῆς 1 Δρχ., τῶν 50 λεπτῶν καί τῶν 25 λεπτ., τά λεγόμενα «Οθώνεια», ἐπειδή ἀπ' τή μία ὅψη τους ἔφερναν τήν πτορούμή τοῦ "Οθωνα. Συγχρόνως κόπηκαν καί χάλκινα τῶν 10 λεπτ., ή Δεκάρα, τῶν 5 λεπτῶν, ή πεντάρα, τῶν 2 λεπτ., τό δίλεπτον καί τοῦ 1 λεπτ., τό μονόλεπτον. (Βλέπε Πίνακα A1 καί A2).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΟΘΩΝΟΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΠΟΣ ΛΕΞΙΑ ΕΝΔΟΣΣΕΙΣ	1	2	5	10	1/4	1/2	1	5	20	40
	ΛΕΠΤ	ΛΕΠΤ	ΛΕΠΤ	ΛΕΠΤ	ΔΡΥ	ΔΡΥ	ΔΡΥ	ΔΡΥ	ΔΡΥ	ΔΡΥ
1832	X	X					A			
1833	X	X	X	X	A	A	A	A	Xp	
1834	X	X	X		A	A	A			
1836	X	X	X	X						
1837	X	X	X	X						
1838	X	X	X	X						
1839	X	X	X							
1840	X	X	X							
1841	X		X							
1842	X	X	X				A			
1843	X			X			A			
1844	X	X	X	X						
1845	X	X	X	X	A		A	A		
1846	X		X	X	A	A	A	A		
1847	X	X	X	X			A	A		
1848	X	X	X	X						
1849	X	X	X	X						
1850				X						
1851	X	X	X	X	A	A	A	A		
1852									Xp	Xp
1855							A	A		
1857	X	X	X	X						

ΠΙΝΑΚΑΣ Α2
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
«ΔΡΑΧΜΕΣ»

**ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
1833-1867**

Τό 1868 κόπηκαν τά πρώτα νομίσματα, νέες Δραχμές, μέ τήν προτομή τοῦ νέου Βασιλιά Γεωργίου Α'. Ἐπί βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α', κόπηκαν τά νομίσματα πού φαίνονται στόν Πίνακα B1 καὶ B2.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α'

ΠΙΝΑΚΑΣ Β1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α'

Έπι βασιλείας Κωνσταντίνου Α'. κόπηκαν ἕνα τῶν 50 Λ., χαλκονικέλιο, τό δποιο δέν κυλκοφόρησε, γιατί ἀπ' τήν κοπή του μέχρι τήν κυκλοφορία του, ή ἀξία τοῦ μετάλλου ύπερέβη τήν ὄνομαστική του. Καί ἔνα τῶν 10 Λ., ἀπό ἀλουμίνιον, τό δποιο διατηρήθηκε καί ἐπί τῆς Δημοκρατίας, ἀκόμα καί μέχρι τόν πόλεμο τοῦ 1940 - 41. (Βλέπε Πίνακα Γ1 καί Γ2).

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α'

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	10 ΛΕΡΤΑ	50 ΛΕΡΤΑ	Π Α Ρ Α Τ Η Ρ Η Σ Ε Ι Σ
1921		XN	Τό τῶν 50 λεπτῶν νόμισμα δὲν κυκλοφορήσει, γιατί ἔπεισε γενέταιρη σύγχρονη αξία τῆς σφραγίδος. Μὲ γενέτερα ή οξιά τοῦ μετάλλου, ἔηγε κυριαρχεῖ τὴν ὄνομαστικήν ὅπερ τὴν κοπή τοῦ 1922 μέχρι τῆς κυκλοφορία τοῦ.
1922	A		

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ2
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α'

Τό 1926 κόπηκαν τά νέα νομίσματα τῆς Δημοκρατίας πού φαίνονται στόν Πίνακα Δ1 καί Δ2. Καί δπως πιό πάνω εἴπαμε τό τῶν 10 Λ. τοῦ 1922 συμπλήρωνε τή σειρά.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ Α'
1924-1935

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΣ ή ΗΜΙΕΤΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ή Σ.	20 ΛΕΠΤΑ	50 ΛΕΠΤΑ	1 ΔΡΧ	2 ΔΡΧ	5 ΔΡΧ	10 ΔΡΧ	20 ΔΡΧ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1926	XN	XN	XN	XN				
1930					N	A	A	

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ2
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
1924-1935

Όταν τό 1935 ξαναείχαμε βασιλεία κόπηκαν ώς ἀναμνηστικά τρία μεγάλα κέρματα, δπως φαίνονται στόν Πίνακα Ε1 και Ε2.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β'

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ	20	100	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ ΕΙΣ.
ΕΤΟΣ ΑΞΙΑ ΕΛΛΟΣΣΥ	ΔΡΧ	ΔΡΧ	
1935	XΦ	Α/ XΦ	Νομίσματα αναμνηστικά την παλινόρθωσην την έωσην την έκπληξεως

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε2
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'
1922-23 & 1935-47

Ηλθε ἡ κατοχή τοῦ 1941 - 44 και ἀχρήστεψε ὅλα τά νομίσματα, κέρματα και χάρτινα, μέ την ἀπίστευτη ὑποτίμησή τους.

Τό 1944 (9 Νοεμβρίου), ἐξεδόθη τό νέο «ύγιες» χαρτονόμισμα (ἡ

Δέξια μιᾶς «ύγιοῦς» Δραχμῆς ἡταν ἵση μέ... 50 Δισεκατομμύρια πληθωρικῶν Δραχμῶν).

Τό 1954 ξανακόπηκαν νέα κέρματα. Ἐχουμε βασιλεία τοῦ Παύλου Α'. κι' αὐτά ἡταν τά ὀναφερόμενα στὸν Πίνακα ΣΤ1 καὶ ΣΤ2.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤ1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΠΑΥΛΟΥ

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΙΧΗ ΣΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΚΔΟΣΕΩΣ	5 ΛΕΠΤΑ	10 ΛΕΠΤΑ	20 ΛΕΠΤΑ	50 ΛΕΠΤΑ	1 ΔΡΧ	2 ΔΡΧ	5 ΔΡΧ	10 ΔΡΧ	20 ΔΡΧ	30 ΔΡΧ
1954	·Α	·Α	·Α	XN	XN	XN	XN			
1957				XN	XN	XN				
1959	·Α	·Α	XN	XN	XN		N			
1960								A		
1962				XN	XN	XN				
1963									A	
1964	·Α	·Α	XN							
1965	·Α		XN	XN	XN	XN	N	A		

ΠΑΡΑΓΓΕΛΣΕΙΣ: 1. Ιό τῶν 30 Δεκ νόμικε ὡς ὀνομησιερούν τὴν ἐμποντακυρίδοι τὴν σύγχρονες.

2. -Τὰ νομίσματα τοῦ 1965 δὲν επειρήνεασ εἰ κυκλοφορία λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλέως Παύλου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤ2
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΥΛΟΣ
1947-1964

Τά δύο νομίσματα τῶν 30 Δρχ. είναι ἀργυρά. Τό πρώτο κόπηκε ως ἀναμνηστικό τῆς 100ετίας τῆς δυναστείας καί τό ἄλλο ως ἀναμνηστικό τῶν γάμων Κων/νου Β'. καί τῆς Μαρίας - Ἀννας.

Στόν Πίνακα Z1 καί Z2 φαίνονται τά νομίσματα πού κόπηκαν ἐπί βασιλείας Κων/νου τοῦ Β'. Η χρονική περίοδος αὐτῶν τῶν νομισμάτων είναι ἀπό τό 1964 μέχρι τό μισό τοῦ 1973. Απ' τό 1971 κόπηκαν νομίσματα πού είχαν ἀπό τή μία δψη τήν προτομή τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου Β'. καί ἀπό τήν ἄλλη τό σῆμα τῆς 21ης Απριλίου 1967 - τά ἀπό ἀλουμίνιο μικρά κέρματα είχαν παραστάσεις, ἀγροτικού ἐνδιαφέροντος καί δχι τήν προτομή τοῦ Βασιλέως.

ΠΙΝΑΚΑΣ Z1
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Β'

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΟΣ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ	5	10	20	50	1 ΔΡΧ.	2 ΔΡΧ.	5 ΔΡΧ.	10 ΔΡΧ.	20 ΔΡΧ.	30 ΔΡΧ.	50 ΔΡΧ.	100 ΔΡΧ.	
ΕΤΟΣ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ	ΛΕΠΤΗ	ΛΕΠΤΗ	ΛΕΠΤΗ	ΛΕΠΤΗ									
1964	Δ	Δ	XN								A		
1966	Δ	Δ	XN	XN	XN	XN							
1967			XN	XN									
1968								XN					
1969	Δ	Δ											
1970			XN	XN	XN	XN		XN			A	A	
1971	Δ	Δ	Δ	XN	XN	XN	XN	XN	XN				
1973	Δ	Δ	XN	XN	XN	XN	XN	XN	XN				

Τό 1973 τήν βασιλεία τοῦ Κωνσταντίνου Β'. ἀντικατέστησε ἡ Δημοκρατία Β'. (1973 - 1982 - 2000). Τά θέματα αὐτῶν τῶν νομισμάτων είναι ἀπ' τήν ἀρχαία Ελλάδα τά τρία μεγάλα (τῶν 5 ἔχει τόν Ἀριστοτέλη, τό τῶν 10 τόν Δημόκριτο καί τό τῶν 20 τόν Περικλῆ) καί τά τρία μικρά ἥρωας τοῦ '21. Απ' τήν ἄλλη δψη τό ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ μέ διάφορες σχετικές παραστάσεις.

Τό 1980 κόπηκε τό πρώτο κέρμα τῶν 50 Δρχ. ἀπό Νικέλιο. Τό 1990 τό πρώτο τῶν 100 Δρχ. Τό 1994 κόπηκαν δύο ἀναμνηστικά τῶν 50 Δρχ. ἀπό Χαλκονικέλιο, γιά τά 150 χρόνια Συνταγματικού Βίου

ΠΙΝΑΚΑΣ Ζ2
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β'
1964-1973

καὶ τό ἔνα ἔφερε τήν προτομή τοῦ Μαχρυγιάννη ἐνῷ τό ἄλλο τήν προτομή τοῦ Καλέργη. Τό 1997 ἔχουμε ὀκόμα ἔνα τῶν 100 Δρχ. ἀπό ΧΝ. ἀναμνηστικό τοῦ VI Παγκοσμίου Πρωταθλήματος στίβου στήν Ἀθήνα. Τό 1998 κόπηκαν καὶ ὡς ἀναμνηστικά, ἀπό ΧΝ. ἔνα τῶν 100 Δρχ. γιά τό 130 Παγκ. Πρωτάθλημα καλαθοσφαίρισης, ἔνα τῶν 50 Δρχ. μέ τόν Ρήγα Φεραίο γιά τά 200 χρόνια ἀπ' τόν θάνατό του καὶ ἔνα τῶν 50 Δρχ. μέ τόν Διον. Σολωμό, γιά τά 200 χρόνια ἀπ' τή γέννησή του. Τό 1999 κόπηκαν δύο ἀναμνηστικά, ἀπό ΧΝ. τῶν 100 Δρχ., τό ἔνα γιά τό 450 Παγκ. Πρωτάθλημα πάλης ('Ελληνορωμαϊκή) καὶ τό ἄλλο γιά τό Παγκόσμιο Πρωτάθλημα ἄρσης βαρῶν (τό 706 τῶν ἀνδρῶν καὶ τό 130 γυναικῶν).

Τό 2000, τελευταῖος χρόνος τῆς χιλιετίας, πού είναι καὶ δ τελευταῖος τῆς δραχμῆς, κόπηκαν ἀπό ΧΝ, ἔνα τῶν 100 Δρχ. μέ τόν Μ. Ἀλέξανδρο, ἔνα τῶν 50 Δρχ. μέ τόν "Ομηρο καὶ ἔνα τῶν 20 Δρχ. μέ τόν Δ. Σολωμό, κοινῆς χρήσεως καὶ τά τρία.

Στίς 15.11.2000 μπήκαν στήν χυκλοφορία τά τρία πρῶτα νέα κέρματα τῶν 500 Δρχ. καὶ στή συνέχεια, ἐντός τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 2000, τά ἄλλα τρία, ὡς ἀναμνηστικά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων 2004 στήν Ἀθήνα, μέ τά ἔσοδα τῶν ὅποιων θά χρηματοδοτηθοῦν ἔργα σχετικά μέ τήν Ὀλυμπιάδα ἐκείνη. Τά νομίσματα αὐτά ἔχουν παραστάσεις μέ ἐπετειακό χαρακτῆρα καθώς ἀναφέρονται τό πρῶτο στήν ἀφή τῆς Φλόγας, τό δεύτερο στό Στάδιο, τό τρίτο στόν Θρίαμβο τοῦ Διαγόρα, τό τέταρτο στόν Σπ. Λούη, τό πέμπτο στούς Πιέρ οντέ Κουμπερντέν καὶ στόν Βικέλα καὶ τό ἕκτο στό Α'. μετάλλιο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τοῦ 1896.

'Ως ἀναμνηστικά δέν θά ἀντικατασταθοῦν ἀπό τό ΕΥΡΩ, ἀλλά θά διατηρηθοῦν γιά νά ἀποτελέσουν ἔσοδο τοῦ 'Ελληνικοῦ Δημοσίου.

'Η ἀπόχρωσίς των είναι ἀργυρή γιά νά διαφέρουν στήν ἔμφανιση ἀπό τά ἄλλα νομίσματα τῆς κοινῆς χυκλοφορίας.

Αύτή είναι ἡ ιστορία τῆς Δραχμῆς σέ κέρματα μέ πολύ λίγα λόγια. Ἀκολουθεῖ λίγα γιά τά χαρτονομίσματα.

Γ'. Χαρτονομίσματα τῆς μιᾶς Δραχμῆς

Ἐδῶ θά ἀσχοληθοῦμε μέ τά χαρτονομίσματα τῆς μιᾶς (1) Δρχ. καὶ ὅχι μέ τά ἄλλα, γιά τά ὅποια θά χρειαζόμαστε τόμους γιά νά τά καταγράψουμε καὶ νά τά περιγράψουμε. Λοιπόν.

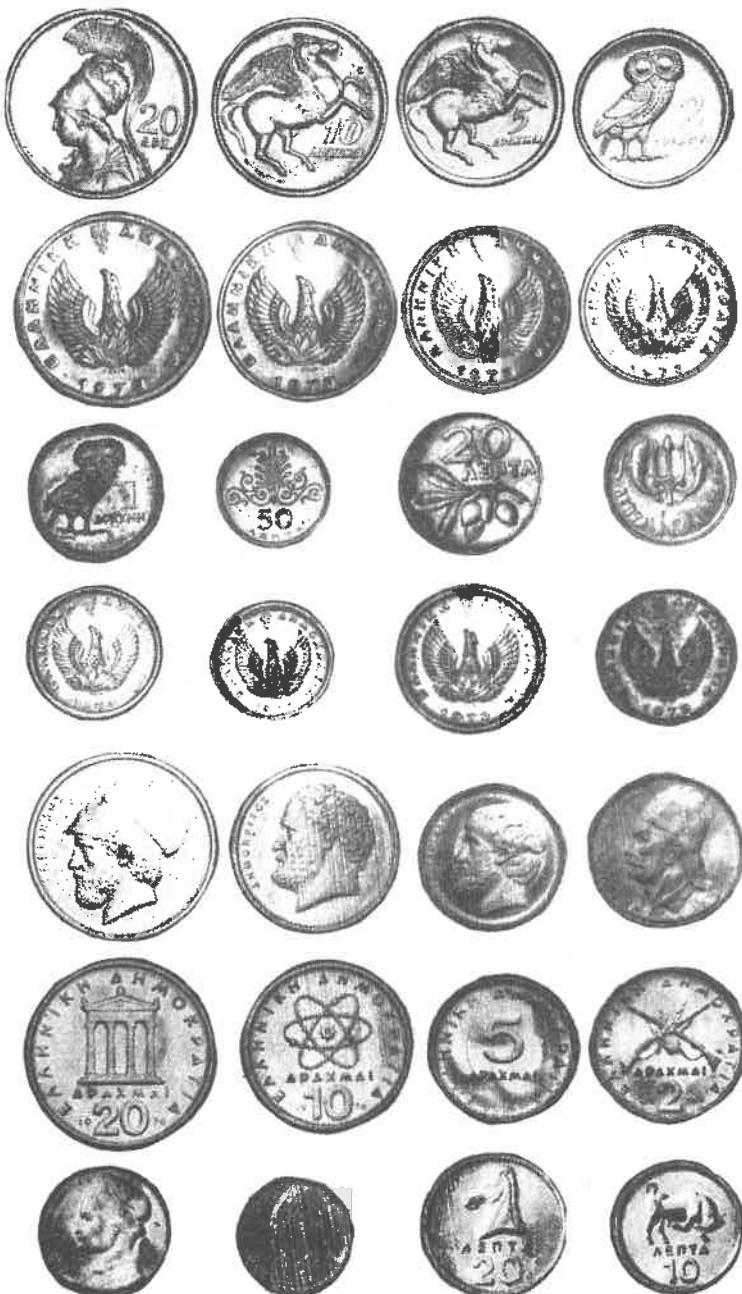
'Η 'Εθνική Τράπεζα 'Ελλάδος ὡς πρώτη 'Ελληνική Τράπεζα είχε

ΠΙΝΑΚΑΣ Η2
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ Β'
1973 - 1982 — 1982 - 2000

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΣ ΑΞΙΑ ΕΥΔΟΣΩΣΣ	10 ΛΕΠΤΑ	20 ΛΕΠΤΑ	50 ΛΕΠΤΑ	1 ΔΡΧ	2 ΔΡΧ	5 ΔΡΧ	10 ΔΡΧ	20 ΔΡΧ	50 ΔΡΧ	100 ΔΡΧ
1973	Ἄ	Ἄ	0	0	0	XN	XN	XN		
1976	Ἄ	Ἄ	0	0	0	XN	XN	XN		
1978	Ἄ	Ἄ	0	0	0	XN	XN	XN		
1980				0	0	XN			N	
1982			0	0	0	XN	XN	XN	XN	
1984			0	0	0	XN	XN	XN	XN	
1986				0	0	XN	XN	XN		
1988				K	K	XN	XN	XN	K	
1990				K	K	XN	XN	K	K	K
1992						XN	XN	K	K	K
1994							XN	K	K ⁽¹⁾	K
1996										
1997										K
1998							XN	XN	K	K ⁽²⁾
1999										K ⁽³⁾
2000									K	K

- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:**
1. Δύο νέρματα με Μακρυγάνη και Καλέρη, άνωμνησικα, έχουν. Κόινοθεσιά.
 2. Δύο νέρματα: Ράρης φερούσας 200 χρόν. Από τον θάνατό του ή διανοθήσεις 200 χρονία κατά τη γνώση του.
 3. Δύο νέρματα: Λεγχ. Πρωτεΐδ. Άρσης 13 χρών. (70° ονόματα, 13° γνωμικών) και 4 ζητήσ. Λογικά, έλληνορωμαϊκή, π.ο.γ.ης.
 4. Το 2000 είναι και γρία νομίσματα των 500 χρ. με άριθμη άποχωση, τι λεγατοίσια σε δραχμές, αφού ψηλερά το ΕΠΒΔ, γετετεγκούτ χαρακτηρά, τών Ολυμπιακών Αγώνων το 2004. —

ΠΙΝΑΚΑΣ Η2
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ Β'
1973 - 1998

τό ἀποκλειστικό προνόμιο ἐκδόσεως Τραπεζογραμματίων, μέχρι πού ἰδρύθηκε ἡ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἐτοι ἔχουμε σάν πρώτο χαρτονόμισμα ἀξίας μιᾶς (1) Δρχ. τό 1885. Αὐτό εἶχε στήν πρώτη του ὅψη τὴν κεφαλή τοῦ Ἀλαξάνδρου ἀριστερά καὶ δεξιά, μέσα σὲ πλαίσια τὴν ἀξία «1». Στήν πίσω πλευρά, στή μέση ὁ θυρεός τοῦ Βασιλῆ Γεωργίου τοῦ Α'. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 65 X 40 χιλ. Η ἄρσης κυκλοφορίας του ἔγινε μέ το Β.Δ. 14.4.1914.

Τό 1897 κόπηκε νέο χαρτονόμισμα τῆς μιᾶς (1) Δρχ., τό ὅποιος εἶχε στήν πρώτη ὅψη του καὶ ἀριστερά τὴν Ἀθηνᾶ, ἐνῶ στήν πίσω καὶ στή μέση, μέσα σέ κόσμημα τό θυρεό τοῦ Βασιλῆ Γεωργίου τοῦ Α'. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 65 X 40 χιλ. Καὶ τούτου ἡ ἄρσης τῆς κυλκοφορίας ἔγινε μέ το Β.Δ. τῆς 14.4.1914.

Τό 1917 κυκλοφόρησε ἄλλο ἔνα χαρτονόμισμα τῆς μιᾶς (1) Δρχ., δύος καὶ τό προηγούμενο, μέ μιά ἐπί πλέον ἐπισήμανση κόκκινη, «ΝΟΜΟΣ 991/1917».

Κοπήκανε ἀκόμα κερματικά γραμμάτια, χαρτονομίσματα δηλαδή, μικρᾶς ἀξίας σέ ἔξαιρετικές περιπτώσεις. Καὶ τέτοια ἔχουμε:

Τό 1918 πού εἶχε στήν προσθία του ὅψη καὶ ἀριστερά τόν θυρεό τοῦ Βασιλῆ Γεωργίου καὶ δεξιά τόν Περικλῆ. Στήν ἄλλη του ὅψη εἶχε μέσα σέ μετάλλιο καὶ πάνω σέ θαλάσσιο ἀλογό τή Θέτιδα, πού φέρει τά ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέα. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 67 X 42 χιλ. Η ἄρση κυκλοφορίας του ἔγινε στίς 1.9.1922.

Τό 1918 ἀκόμα κόπηκε ἔνα πού στήν μία του ὅψη εἶχε τόν Ὄμηρο καὶ στήν ἄλλη τόν θυρεό τοῦ Βασιλῆ Γεωργίου Α'. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 67 X 40 χιλ. καὶ εἶχε ὑδατόσημο τό βασιλικό στέμμα.

Τό 1918 ἐπίσης ἔχουμε νέο χαρτονόμισμα τῆς μιᾶς (1) Δρχ. πού ἔφερε στήν μία του ὅψη τόν Ἐρμῆ πού κάθεται καὶ στήν ἄλλη τόν θυρεό τοῦ Βασιλῆ Γεωργίου Α'. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 67 X 40 χιλ.

Ἄλλα δύο χαρτονομίσματα τῆς μιᾶς (1) Δρχ. κόπηκαν τό 1918, πού στήν μία τους ὅψη εἶχαν τόν Ἐρμῆ πού κάθεται καὶ στήν πίσω ἀριστερά, μέσα σέ κύκλο ὁ θυρεός τοῦ Βασιλῆ. Οἱ διαστάσεις καὶ τῶν δύο ἦταν 65 X 40 χιλ. Τό πρῶτο ἀπεσύρθη ἀπ' τὴν κυκλοφορία στίς 1.10.1926 ἐνῶ τό ἄλλο στίς 1.1.1927.

Στίς 18.6.1941, κατοχή πλέον, κόπηκε χαρτονόμισμα τῆς μιᾶς (1) Δρχ. πού εἶχε στήν μία του ὅψη τόν Ἀριστοτέλη νά κάθεται καὶ στήν ἄλλη, στή μέση, ἀρχαῖο νόμισμα. Οἱ διαστάσεις του Ἠταν 80 X 40 χιλιοστά.

Στίς 9.11.44 κόπηκε άλλο πού είχε στήν προσθία δψη τήν άξια «1» μέσα σέ άσφαλιστικό κόσμημα και στήν όπισθία τόν άναγεννώμενο Φοίνικα άπό τή στάχτη του.Οι διαστάσεις του ήταν 70 X 50 χιλ. Ή όρσις τής κυκλοφορίας του έγινε μέ 12/31.3.1950.

Αύτά ήταν τά χαρτονομίσματα τής μιᾶς (1) Δραχμῆς πού κόπηκαν και κυκλοφόρησαν, γιά νά συντροφεύσουν τή μεταλλική δραχμή, άπ' τό Έλληνικό Κράτος.

Δ'. Καλῶς νά 'ρθεῖς ΕΥΡΩ

Τήν ιστορική Δραχμή, τήν Έλληνική Δραχμή, άντικαθιστά τό ΕΥΡΩ.

Δίνουμε στή συνέχεια λέγες άπλες πληροφορίες γιά τό καινούργιο νόμισμα πού μπαίνει στήν ζωή μας.

Τό ΕΥΡΩ θά είναι κοινό νόμισμα τῶν 12 χωρῶν τής Εύρωπης, ήτοι τής Ιταλίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Όλλανδίας, Φιλανδίας, Λουξεμβούργου, Βελγίου, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Αύστριας, Ιρλανδίας και Έλλάδος, δηλαδή οι χώρες πού άποτελούν τά μέλη - Κράτη τής Οίκονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE). Σημειώνουμε δτι στήν ONE δέν συμμετέχουν, πρός τό παρόν ή Βρετανία, ή Δανία και ή Σουηδία.

Τό ΕΥΡΩ θά άντικαταστήσει τή Δραχμή, δπως άντικατέστησε τά έθνικά νομίσματα δλων τῶν χωρῶν πού συμμετέχουν στήν ONE και θά κυκλοφορήσει ως νόμισμα τήν 1.1.2002.

Τα νομίσματα ΕΥΡΩ πού θά κυκλοφορήσουν θα είναι 7 σέ χαρτονομίσματα, ήτοι τῶν 5, 10, 20, 50, 100, 200 και 500 ΕΥΡΩ και 8 σέ κέρματα, ήτοι: 1 και 2 ΕΥΡΩ και τῶν 1, 2, 5, 10, 20 και 50 Λεπτῶν (euro cents).

Στή μία δψη τοῦ κάθε χαρτονομίσματος ύπάρχει τό γεωγραφικό περίγραμμα τής Εύρωπης και μία γέφυρα πού συμβολίζει τίς σχέσεις τῶν χωρῶν και τῶν λαῶν τής.

Στήν άλλη δψη κάθε χαρτονομίσματος άπεικονίζονται πύλες και παράθυρα πού συμβολίζουν τό πνεῦμα τής Εύρωπης και συνεργασίας, κυκλωμένα άπό 12 άστέρια, τό σύμβολο τής Εύρωπαϊκής Ένωσης.

Η λέξη «ΕΥΡΩ» θά είναι γραμμένη μέ λατινικούς και έλληνικούς χαρακτῆρες.

Στά κέρματα ή μία πλευρά θά είναι γιά δλες τίς χώρες ή ίδια. Η

ἄλλη πλευρά θά φέρει διαφορετικές εἰκόνες, σύμφωνα μέ τήν ἀνεξάρτηση ἐπιλογή κάθε χώρας.

"Ολα τά κέρματα θά είναι στρογγυλά ἑκτός ἀπ' αύτό τῶν 20 Λεπτῶν πού θά ἔχει τό σχῆμα λουλουδιοῦ μέ ἑπτά πέταλα.

Ἡ τιμὴ τῆς Δραχμῆς θά μετατραπεῖ σε ΕΥΡΩ Μέ βάση τήν ἀμετάκλητα καθορισμένη ἴσοτιμία τῆς 29.12.2000.

Τό σύμβολό του είναι τό 'Ελληνικό γράμμα "Ἐφιλον μέ μιά διπλή ἐγκάρσια γραμμή, δπως :

ΠΙΝΑΚΑΣ Θ ΤΟ ΝΕΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΕΥΡΩ

ΒΡΑΧΤΓΡΑΦΙΕΣ

A	=	Ἄργυρος	O	=	Ὥρείχαλκος
Ἀλ.	=	Ἄλουμινιον	X	=	Χαλκός
K	=	Κράμα	NX	=	Χαλκονικέλιον
N	=	Νικέλιον	XP	=	Χρυσός

ΔΕΛΦΟΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

τοῦ Ἰ. Μπένος, Ἀξιός Π.Α.

1. Ἀναδρομή στό Παρελθόν

Στήν σκιά τοῦ Παρνασσοῦ, στίς νότιες πλαγιές του, 500 μέτρα ἐπάνω ἀπό τήν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ «Πλείστου» καὶ κάτω ἀπό τούς κάθετους βράχους τῶν «Φαιδριάδων» πού ἔχουν ὅψις 200 - 300 μέτρα μέσα στό ἐπιβλητικό καὶ ἄγριο περιβάλλον τῆς Φωκίδας, βρίσκεται ὁ ὁμφαλός τῆς Γῆς, οἱ ἱστορικοὶ ἀρχαῖοι Δελφοί.

Εἰκόνα θεῖκή, τοπίο μυστικό, γεμάτο ὅμως φῶς. Τό φῶς τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα. Σημεῖο, ὅπου σύμφωνα μέ τήν μυθολογία, συναντήθηκαν οἱ δύο ἀετοί πού ἀφῆσε ὁ Δίας - ἕνας ἀπό τήν Ἀνατολή καὶ ὁ ἄλλος ἀπό τήν Δύση - καὶ καθόρισαν τό «κέντρο τοῦ Κόσμου». Ἐκεῖ ὅπου ἀναπτύχθηκε ἔνα ἀπό τά πιό σημαντικά μαντεῖα τῆς ἀρχαιότητας, «τό Μαντείο τῶν Δελφῶν».

Σύμφωνα μέ τήν μυθολογία, οἱ Δελφοί πήραν τό ὄνομά τους τόν 7ο π.Χ. αἰῶνα, πιθανῶς ἀπό τό «Δελφός» πού σημαίνει μήτρα ἡ κοιλιά. Ὁ Δελφός ἦταν γυιός τοῦ Ποσειδῶνα θεοῦ τῆς θάλασσας καὶ τῆς Μαινάδας τοῦ Διονύσου, πού ἦταν κόρη τῆς Κασταλίας. Ἐξ οὐ καὶ ἡ Κασταλία πηγή, στούς Δελφούς. Τούς πρώτους χρησμούς στό Μαντείο, ἔδινε ἡ Γῆ, μετά ἡ μυθική Σίβυλλα καὶ κατόπιν ἡ Ἡροφίλη πού δνομάστηκε «Πυθία» ἀπό τόν Ἡρόδοτο.

Οἱ ἀνασκαφές τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν φέρνουν στό φῶς εὑρήματα πού ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ Δελφοί κατοικήθηκαν, γιά πρώτη φορά, στήν Μυκηναϊκή περίοδο, γύρω στό 1400 π.Χ. Ἡ ἱστορία, ὅμως, τῶν Δελφῶν εἶναι ἀρρηκτα συνδεδεμένη μέ τόν «Ἀπόλλωνα», ὁ ὅποιος «ἐγκαθίσταται» κάπου ἀνάμεσα στόν 11ο καὶ τόν 9ο αἰῶνα π.Χ. Ἡ ἀνάπτυξη, ὅμως, τοῦ Ἱεροῦ, γίνεται ἀργότερα τόν 8ο καὶ 7ο αἰῶνα, ὅπου ίδρυθηκε ἔνα ἀπό τά πλέον ὀργανωμένα λατρευτικά κέντρα, γνωστό σ' ὀλόκληρο τόν ἀρχαῖο κόσμο.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνα ἐπικρατεῖ μετά ἀπό τήν σύγκρουση μέ

τήν παλιά λατρεία - πηγή γι' αυτή τήν ἐκδοχή ἀποτελεῖ ὁ ὅμηρικός ὅμινος τοῦ Ἀπόλλωνα, σύμφωνα μέ τόν δοποῖο σκότωσε τόν «Πύθωνα», ἔνα θηλυκό φίδι πού ἦταν φύλακας τοῦ Ἱεροῦ τῆς Γῆς. Ὅστερα ἀπό αὐτό τόν φόνο ὁ Ἀπόλλωνας αὐτοεξορίζεται καὶ ξαναγυρίζει ἀργότερα στούς Δελφούς στεφανωμένος καὶ παίρνει πλέον τό Μαντείο στά χέρια του. Ἀρχικά τό Μαντείο βρισκόταν ὑπό τήν ἐπικυριαρχία τῆς Φωκικῆς πόλης «Κρίσσας». Τό 590 π.Χ., δμως, ἡ ὅμηρικτιονία (θρησκευτική δμοσπονδία γειτονικῶν κρατῶν κυρίως) διεξάγει τόν Α' Ἱερό πόλεμο ἐναντίον τῆς Κρίσσας, πού καταστρέφεται καὶ ξεκινᾶ ἀπό τότε ἡ λαμπερή ιστορία τῶν Δελφῶν.

Τόν Ἱερό χῶρο σηματοδότησαν τέσσερις (4) συνολικά Ἱεροί πόλεμοι καὶ διάφορες ἐπιδρομές πού ἔγιναν τόσο γιά τόν ἔλεγχο, ὅσο καὶ γιά τούς ἀνεκτίμητους θησαυρούς του. Ἄλλο ἔνα σημαντικό γεγονός στήν ιστορία τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα ἦταν ὁ σεισμός καὶ ἡ πτώση τῶν βράχων ἀπό τίς «Φαιδριάδες» τό ἔτος 373 ή 372 π.Χ. πού κατέστρεψε κυριολεκτικά τόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνα.

Τό 191 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι νικοῦν τούς Αἰτωλούς καὶ γίνονται κυρίαρχοι τῶν Δελφῶν. Στά μεταγενέστερα χρόνια ἔγιναν ἐλάχιστες προσπάθειες γιά τήν ἀναβίωση τοῦ Μαντείου, ἐνῶ οἱ λεηλασίες διαδέχονταν ἡ μία τήν ἄλλη. Τό 67 π.Χ. ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Νέρωνα στούς Δελφούς, στοίχισε στό Ἱερό 500 χάλκινα ἀγάλματα πού ἔστειλε στήν Ρώμη. Τό τέλος τῆς ζωῆς του, δμως, σηματοδότησαν τά νομοθετικά μέτρα τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α', ὁ δοποῖος τό 392 π.Χ. ἀπαγόρευε τήν τέλεση τῆς ἀρχαίας λατρείας καὶ τῶν Ἱερῶν ἀγώνων.

2. Τά Πύθια

Πρόκειται γιά μία ἀπό τίς μεγαλύτερες ἑορτές τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, πού δίνονταν πρός τιμήν τοῦ Ἀπόλλωνα πού νίκησε τόν Πύθωνα. Διεξαγόταν, ἀρχικά κάθε ὥκτω (8) χρόνια καὶ μετά τό 582 π.Χ. κάθε τέσσερα (4) χρόνια. Ἀπό τότε τήν ἐπιμέλεια, τήν ὀργάνωση τῶν ἑορτῶν, ἀλλά ταυτόχρονα τήν προστασία τοῦ Ἱεροῦ είχε ἡ «Ἀμφικτυωνία» πού ἀποτελοῦνταν ἀπό διτιπροσωπείες δώδεκα (12) ἑλληνικῶν φυλῶν - τούς «Τερομνήμονες». Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ Τερομνήμονες ἡ Ἀμφικτύονες συνεδρίαζαν δύο φορές τόν χρόνο, στό «Ἀμφικτυονικό συνέδριο», ὅπου ἔπαιρνε τίς ἀποφάσεις του.

Οἱ «Πυθικοί Ἀγῶνες» ἡ «Πύθια» γίνονταν στό στάδιο καὶ στό θέατρο τῶν Δελφῶν κάθε τέσσερα χρόνια. Οἱ ἀνανεωμένες ἑορτές

περιελάμβαναν έκτος από τίς θυσίες στό θεό Ἀπόλλωνα μουσικούς, Ἰππικούς και ἀθλητικούς ἀγῶνες. Τό σημαντικώτερο μέρος, δημοσ., τῆς ἑορτῆς ἦταν δ «Πυθικός Νόμος», ονα μουσικό κομμάτι πού συνοδευόταν πιθανώς, από μιμητική δράση με ἀναπαράσταση τῶν φάσεων τοῦ ἀγῶνα τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα με τό φίδι. Τό ἔπαθλο ἦταν ονα στεφάνι από τό ιερό φυτό τοῦ Θεοῦ, τήν «Δάφνη».

3. Οι Χρησμοί και ἡ Πυθία

Οι περίφημοι χρησμοί τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, δίνονταν από τήν Πυθία, μία πενηντάχρονη γυναίκα από τούς Δελφούς. Πρίν τήν χρησμοδοσία ἀκολουθοῦσαν ἀπαραίτητα τά «τυπικά». Οι «θεοπρόποι» (ἐκεῖνοι πού ζητοῦσαν τόν χρησμό) ἔπρεπε νά πλυθοῦν στήν Κασταλία, πλήρωναν ὑποχρεωτικά εἰσφορά, τόν «Πελανόν», και θυσίαζαν ονα κατσίκι, πού ἔβρεχαν μέ κρύο νερό. Ἄν αὐτό ἔτρεμε σήμαινε δτι θα μποροῦσε νά δοθεῖ δ χρησμός και ἡ Πυθία ἔπρεπε τότε, νά πλυθεῖ στήν Κασταλία και νά θυμιατιστεῖ στήν ιερή ἐστία μέ καπνό από φύλλα δάφνης και σπόρους κριθαριοῦ. Ὅταν ἡ Πυθία ἔμπαινε στό ιερό ἄντρο μασοῦσε φύλλα δάφνης, ἔπινε νερό από τήν «πηγή τῆς Κασσοτίδας», ἀνέβαινε στόν ιερό τρίποδα, ἔσκυψε πάνω από τόν «Ομφαλό» και ἀκούγε τήν ἐρώτηση. Ἔπεφτε τότε σέ ἔκσταση. Πολλοί τό ἀποδίδουν στούς δηλητηριώδεις ἀτμούς πού ἔβγαιναν από τήν σχισμή τοῦ ἐδάφους - και ἀπαντοῦσε μέ ἄναρθρες κραυγές πού κατέγραψε ἡ ἐρμήνευε δι ιερέας, δίδοντας ἔμμετρα ἡ σέ πεζό λόγο τήν ἀπάντηση. Οι χρησμοί ἀρχικά δίνονταν μόνο μία φορά τόν χρόνο στίς 7 τοῦ «Μῆνα Βυσσίου» ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα. Ἀργότερα δίνονταν μία φορά τόν μῆνα. Ὑπήρχαν δύο Πυθίες πού χρησμοδοτοῦσαν. Ἡ Κύρια και ἡ Ἐφεδρική. Τό Μαντεῖο δέ, ἔμενε κλειστό τούς τρεῖς χειμερινούς μῆνες.

4. Ἰστορικά Εύρηματα

Στόν ἀρχαιολογικό χῶρο δ «Ἐπισκέπτης ἀξίζει νά ἐπισκεφθεῖ τόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνα και τούς θησαυρούς και τά κτίρια πού φύλαγαν οι πόλεις τά ἀναθήματά τους. Ἐπίσης, θά δεῖ τήν ιερά ὁδό, τόν θησαυρό τῶν Ἀθηναίων, τό Θέατρο και τό Στάδιο. Πρίν από τόν ιερό χῶρο βρίσκονται ἡ Κρήνη τῆς Κασταλίας Πηγῆς, τό ιερό τῆς Ἀθηνᾶς Προναίας και ὁ Θόλος. Ἀξιόλογα εύρηματα από τόν ιερό χῶρο τῶν Δελφῶν φιλοξενοῦνται στό Μουσεῖο.

Ανάμεσα στά δόκιμα δέξια που αποτελούνται από την ιερή μεταβολή της θρησκείας και την αναφέρθηκαν ως οι Αρχαίοι Θεοί της Ελλάδας, ή Ρωμαϊκό άντιγραφο της ιερής πέτρας - , μετώπες από τους θησαυρούς των Αθηναίων και των Σικυωνίων, ο περίφημος χάλκινος Ήνιοχος, ή Σφίγγα των Ναξίων κ.ά.

5. Άναβιση Δελφικῶν Έορτῶν

Τήν ίδεα γιά τήν άναβιση των Δελφικῶν έορτῶν, μέ τήν τέλεση ἀγώνων χορῶν, χυρίως, δμως, παραστάσεων δραχαίου δράματος, εἶχε καί πραγματοποίησε δ' Ἀγγελος Σικελιανός καί ἡ σύζυγός του Εύα τό 1927 καί τό 1930. Η προσπάθειά τους δμως δέν εἶχε περαιτέρω συνέχεια. Άργοτερα, τό Εύρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο των Δελφῶν δπου διοργανώνονται διεθνεῖς συναντήσεις καί συμπόσια ἔκαναν τούς Δελφούς γιά μία ἀκόμη φορά ἐνα πνευματικό κέντρο μέ διεθνῆ ἀκτινοβολία.

6. Όδοι πορικό

Έκατόν έξηντα πέντα χιλιόμετρα ἀπό τήν Αθήνα μέ δρόμο, μαζί, μονότονο ξως τήν Λειβαδιά, ίδιαίτερα ὅν πρόκειται γιά Σαββατοκύριακο μέ πολλή κίνηση. Ἀπό τήν Λειβαδιά δμως, καί μετά ἡ διαδρομή γεμάτη στροφές σέ όδηγει στίς παρυφές τοῦ Κρισσαίου κόλπου καί σέ συνεπαίρνει δ χρόνος καί ὁ τόπος.

Ίδανική περίοδος είναι ἡ Άνοιξη πού θεωρεῖται ἡ περίοδος τῆς «γέννησης τῆς βλάστησης τῆς Φύσης». Προσπερνώντας τήν Ἀράχωβα, βάζουμε τό λεβιέ στό «νεκρό» καί ἀφήνουμε τό αὐτοκίνητο ἡ τόν κινητήρα νά πάρει τήν ταχύτητα πού δίνει δ κατηφορικός δρόμος. Ἀπέναντι τά βουνά τῆς Δωρίδας, ἀπό τήν ὄλη μεριά τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου οι βουνοκορφές τῆς Πελοποννήσου, στό βάθος τό Γαλαξείδι τοῦ Βασιλείου καί τῶν ξακουστῶν ναυτικῶν καί σέ πρῶτο πλάνο δ Ἐλαιώνας τῆς Ἀμφισσας. Ὁνειρο καί πραγματικότητα δδηγοῦνται μαζί. Η δύμορφότερη χωρίς λόγια εἰκόνα είναι γεγονός. Στή συνέχεια δ δρόμος γλυστρᾶ στήν πλαγιά τοῦ Παρνασσοῦ, κρέμεται πάνω ἀπό τήν χαράδρα τοῦ «Πλείστου» καί καταλήγει ἐμπρός ἀπό τήν «Κασταλία Πηγή», ἀνάμεσα στούς βράχους τῶν «Φαιδριάδων», μεταξύ τῶν ιερῶν τοῦ Ἀπόλλωνα καί τῆς Ἀθηνᾶς, ἀνάμεσα σέ χρησμούς καί διφορούμενα. Τό κυρίως, δμως, ταξίδι τώρα ἀρχίζει.

Ο δρθιογώνιος σχεδόν χώρος τοῦ ιεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα ἀπλώνεται

στίς ἀνηφορικές πλαγιές τοῦ βράχου καὶ κλιμακώνεται σέ τρία ἐπί-πεδα πού δρίζονται ἀπό πέτρινους τοίχους. Στό πρώτο ὅπ' αὐτά βρίσκονται πυκνά καὶ τοποθετημένα δίπλα στήν «ἱερά ὁδό» καὶ στίς παρόδους τῆς (πού ἀξίζει νά περπατηθοῦν) ἀναρίθμητα ἀναθήματα καὶ θησαυροί πού είναι προσανατολισμένοι ἀνάλογα μέ τήν διαμόρ-φωση τοῦ ἐδάφους.

Στό δεύτερο ἐπίπεδο - θά τό ἀντιληφθεῖ εὔκολα ὁ ἐπισκέπτης - ἀπό τόν μεγάλο πολυγωνικό τοῖχο, στήν νότια παρυφή του, κυριαρ-χεῖ ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ δ βωμός, ὃπου φτάνει ἡ Ἱερά ὁδός. Στή δυτική ἄκρη τοῦ ἐπιπέδου βρίσκεται τό Θέατρο (2ος π.Χ. αἰώνας), ὃπου ἡ προσέγγισή του γίνεται μέσω μνημειακῆς κλίμακας ἀπό τά δυτικά τοῦ ναοῦ. Ἐδῶ καθίστε στίς Κερκίδες τοῦ Θεάτρου καὶ ἀκοῦστε τήν ψυχή σας. Σίγουρα κάτι θά ἔχει νά πεῖ.

Ἀνατολικά τοῦ Θεάτρου ὑπάρχουν θησαυροί τοῦ «τεμένους» τοῦ Διονύσου, τοῦ Ποσειδῶνα, τοῦ Νεοπτολέμου, ἐνῶ στό βορειότερο ἄκρο τοῦ Ἱεροῦ, ὑπάρχει ἡ περίφημη «Λέσχη τῶν Κνιδίων». Ἀνεβαί-νοντας πρός τά δυτικά τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα βρίσκεται τό Στά-διο δπου γίνονταν οἱ Πυθικοί Ἅγωνες. Στό σημεῖο αὐτό ἔχει κανείς τήν αἴσθηση δτι βρίσκεται στήν κορυφή καὶ ὅχι στό κέντρο τοῦ κό-σμου.

Άλλα, τό ταξίδι στόν τύπο καὶ τόν χρόνο δέν τελειώνει ἐδῶ. Πρίν, δημως, ἀξίζει νά σημειωθεῖ δτι ὁ «Ναός τοῦ Ἀπόλλωνα» ἔχει κατα-στραφεῖ ἀπό φυσικά φαινόμενα (σεισμούς, κατολισθήσεις κ.λπ.), ἀλλά καὶ ἀπό τούς πολέμους τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος τούς χρι-στιανούς πολλές φορές. Ἐμπρός ἀκριβῶς ἀπό τόν ναό καὶ ἀπέναντι ἀπό τόν «μνημειακό βωμό τῶν Χίων» (5ος π.Χ. αἰώνας) βρίσκεται ὁ «χρυσός τρίποδας». Οἱ Ἑλληνες τόν ἀφιέρωσαν στόν θεό Ἀπόλλω-να ὕστερα ἀπό τή νίκη τῶν Πλαταιῶν γράφοντας στήν βάση του τά δόνόματα τῶν πόλεων, πού πολέμησαν στίς μάχες τῶν «Μηδικῶν πο-λέμων».

Χαρακτηριστικό γιά τό Ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνα, είναι τά μικρά σχή-ματος ναοῦ κτίσματα, πού ἀποτελοῦσαν ἀπό μόνα τους ἀναθήματα στό θεό. Στά ἀνατολικά δέ, τοῦ χώρου αὐτοῦ βρίσκεται ἡ Ἱερή κρή-νη τῆς Κασταλίας πηγῆς - ἡ μήτρα τῆς Γῆς. Ἡ γενική εἰκόνα μιλάει μόνη της. Νοτιοανατολικά βρίσκεται τό «Γυμνάσιο» ὃπου ὑπάρχει καὶ τό κτίριο τῆς Παλαιόστρας, ἐνῶ παρακάτω συναντοῦμε τόν Ναό τῆς «Προναίας Ἀθηνᾶς». Ό κύριος μεγάλος ναός τῆς Ἀθηνᾶς κατα-

στράφηκε τόν 40 π.Χ. αἰῶνα ἀπό σεισμό κτίσμα, ἐξαισίας ἐπίσης δύμορφιᾶς.

Οἱ Δελφοί, κυριολεκτικά, βούιζαν ἀπό τούς ἀρχαίους μύθους. "Εχουν συνδυαστεῖ δύμως μέ τήν ιστορία στήν «Ἀμφικτυονία», ἔναν ἀπό τούς σημαντικώτερους δεσμούς τῆς ἀρχαιότητας, ὅπου πολλοί ἐπιθυμοῦν, ἐάν εἶναι δυνατόν νά τήν παρομοιάσουν μέ τόν Ο.Η.Ε., ἐπειδή ἀποτελεῖτο ἀπό τήν ἔνωση 12 πόλεων - κρατῶν ἀπό Στερεά καὶ Πελοπόννησο, μέ σκοπό τήν ἀπαγόρευση τῶν ἔχθροπραξιῶν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς.

Τό ταξίδι στούς Δελφούς, δύμως, ἔχει πολλά ἀκόμη ἀπρόοπτα καὶ ἔξελίξεις. Εἶναι ἔνα ταξίδι στό παρελθόν καὶ στό μέλλον. Περπατώντας στόν ναό τῆς Ἀθηνᾶς, στήν «Κασταλία πηγή», ἀνάμεσα στίς ἐλιές, διγναντεύοντας τήν γαλάζια καὶ τήν πράσινη θάλασσα, ἡ ψυχή καὶ τό μυαλό ἐλαφραίνει. Έξεσou τό βράδυ μέ τό φεγγάρι καὶ τήν ἡμέρα μέ τόν ἥλιο στά ψηλά οἱ ἄναθρες κραυγές τῆς Πυθίας μᾶς θυμίζουν τόν ἐρχομό μας. Τό Δελφικό, θά εἶναι πάντα τό κάστρο τῆς μνήμης, ὁ πίνακας τοῦ Θεόφιλου, τοῦ Ἀγγελου Σικελιανοῦ, τό κλέφτικο τραγούδι, ἡ χαρά καὶ ἡ εύτυχία.

ΒΑΓΙΟΚΛΩΝΑΡΑ

Έορταστικό Διήγημα

Του Γιάννη Ήλισπουλου

Ή Μικρή Άννούλα, ή έγγονούλα τῆς γιαγιάς "Ενης" (Έλένης), είχε ίδιαιτερες άγαπες με τόν άνθοκηπο και τό λαχανόκηπο τοῦ πατρογονικοῦ τους σπιτιοῦ.

Σέ κάθε έπισκεψή της στό σπίτι τῆς γιαγιάς και τοῦ παπποῦ, δέν παρέλειπε νά έπιθεωρήσει τίς γλάστρες τοῦ μπαλκονιοῦ, τῆς σκάλας και τῆς αύλης, νά κόψει όποιο λουλουδάκι τῆς φάνταζε μέ τά χρώματα και τά σχήματα τῶν πετάλων του, νά τ' ἀδελφώσει μαζί μ' ἄλλα ἀνθολούλουδα στό μικρό, λεπτό χεράκι της, νά τοῦ πεῖ τά δικά της τραγούδια και χοροπηδώντας, μέ τήν εύτυχία κόκκινη ζωγραφισμένη στά μάγουλά της και γλυκογέλαστη στά πράσινα ματάκια της,

νά τρέξει και νά προσφέρει τό μπουκέτο τῶν λουλουδιών στήν μάνα της, ίκανοποιημένη και χοροπηδηχτή, γιά τή γλυκειά ἀτμόσφαιρα, πού ξνιωθε, νά δημιουργεῖται γύρω της ή και νά πάρει μαζί της, τρισευτυχισμένη, γιά τ' ἀνθογιάλι τοῦ σπιτιοῦ τους...

"Τοτερα, ἔμπαινε στό λαχανόκηπο τοῦ σπιτιοῦ, τόν περιφραγμένο μ' ἀναδενδράδες, χαμηλούς, πυκνούς θάμνους, ἀναρριχόμενους κισσούς και περιελισσόμενες περικοκλάδες κι ἀγιοκλήματα,

ἀνοίγοντας τή μικρή του πορτούλα, κάτω ἀπ' τήν δυμπρέλα τῆς μανταρινιᾶς, πού ἔκανε χρέη πορτιέρη και πού δ θεῖος Κώστας, πρίν ἀπό χρόνια, είχε φυτέψει ἐκεῖ - μικρό δεντράκι μεταφερμένο, λέει, ἀπ' τό νησί τῆς Κρήτης, τόν καιρό, πού σπούδαζε ἐκεῖ, και

περιδιαβαίνοντας τά μικρά του δρομάκια, ρωτοῦσε τή γιαγιά, φορτικά κι ἐπίμονά, γιά τά λαχανικά και τά μυριστικά της και δέν παρέλειπε, νά δοκιμάζει ἄλλοτε γλυκιές, λαχταριστές, κατακόκκινες φράουλες, ἄλλοτε τραγανά πετροχέρασα κι ἄλλοτε μῆλα, φιρίκια...

Μά προχτές, ή Άννούλα, στάθηκε γιά ώρα κοντά στ' δλάνθιστο κι εύωδιαστό δενδρολίβανο, στή γωνιά τοῦ φράχτη τοῦ κήπου, δίπλα

στή μικρή δαμασκηνιά, που φύλευε, λέει, στήν ώρα της, τά παιδιά, μακρόστενα, κιτρινωπά, γλυκόχυμα ντουσάνια...

Τό κοίταξε, τό περιεργάστηκε, τό πλησίασε περισσότερο, έκοψε μικρά μπλέ ἀνθάκια καί τά 'φερε στή μυτούλα της...

– Άννούλα, γιατί, κορίτσι μου, κουτσομαδᾶς τό δεντρολίβανο; τῆς παρατήρησε ή γιαγιά της.

– Βέρεις, γιαγιά, τά κορίτσια φύσχνουν γι' ἀνθισμένο δεντρολίβανο κι ἐμεῖς ἔχουμε ἐδῶ ὀλόκληρο λόγγο!...

– Καί τί τό θέλουν;

– Θά στολίσουν, λένε, τό καλαθάκι τους, ὅταν αὔριο θά πάνε στό Λάζαρ'

– „Α, γι' αύτό! Τότε, νά τούς τσακίσουμε καμπόσο...

‘Η Άννούλα ἔξασφάλισε τό δεντρολίβανο γιά τό καλαθάκι τοῦ Λάζαρ’. Ή μικρή της ὀγκαλιά χώρεσε ὀρκετά ἀνθόκλωνα, πουύ ἐπένδυσαν τό κοφινάκι, μπηγμένα ὀνάμεσα στά καλάμια του, στά πλαγινά ἐπάλληλα σέ σχῆμα στεφανιῶν πλεγμένα, καθώς καί στό λεπτό του χερούλι, μέ πολλή προσοχή καί περισσή φροντίδα, ἀπ' τά κορίτσια τῆς παρέας, πουύ κατέστρωσαν σχέδια, δοκίμασαν δίστιχα καί προγραμμάτισαν πορεία, ὀνάμεσα στά νοικοκυριά τοῦ χωριού, γιά τ' αὐριανό, τοῦ Ὀρθρου, χαρούμενο ὀγγελικό του μήνυμα τῆς ἀνάστασης τοῦ Λαζάρου, τῆς «πίστωσης τῆς κοινῆς ἀνάστασης» τῶν ἀνθρώπων...

Πρωί ὀκόμαι κι ἀκούστηκαν στήν ἔξωπορτα τοῦ σπιτιοῦ, πολλά μαζί ραβδοκυπήματα κι ὀχλοβοή παιδικῶν φωνῶν.

‘Άνοιξε διάπλατα τήν πόρτα ὁ παππούλης τῆς Άννούλας, ὁ γερο

- Γιάννος καί ᾧ! θέαμα παρόδοξο, ἐντυπωσιακό, εὐχάριστο, χαρούμενο, καλόδεχτο, λύτρον πάσης λύπης:

‘Ομάδα ἑπτά πρόσχαρων, καλοντυμένων κοριτσιῶν, μικρῶν τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, σχημάτιζαν κύκλο, στό πλακόστρωτο, γύρω ἀπό ἔνα κοφίνι δεντρολιβανοστόλιστο κρατώντας στά χέρια τους ὑψηλά καλάμια, δυό φορές τό μποϊ τους. Τό ἴδιο κι ἔνα ὀγόρι, δ «Φυλαχτάρης» τῆς κοριτσίστικης παρέας τῶν Λαζαροκαλαντιστριῶν, πουύ στό ὀναμετά, χωρίς καθυστέρηση ἢ διατύπωση ὅμαδικῆς ἄδειας μέ τή φράση «Νά τά ποῦμε;» καί χτυπώντας ρυθμικά στίς πλάκες τοῦ προσαυλίου τά ὑψηλά τους καλάμια, τραγουδοῦσαν ἀρμονικά:

«΄Ηρθ' ού Λάζαρης,

ἥρθαν τά Βάια!
 Ἐρχετ' ού Χριστός,
 ἔρχετ' ἀφέντης....».

Ανακατώθηκαν στό σπιτικό: 'Ο Παρδάλης βγῆκε ἀπ' τό σκυλοσπιτάκι του κι ἀλυχτούσε ἀδιάκοπα. Τ' ὀγριοπούλια, ψηλά στόν παραστάτη καί φρουρό τῆς αὐλῆς, ὑψηλόχορμο πεῦκο, ἄφησαν τ' ὅμαδικό ἔωθινό τους τραγούδι καί πέταξαν τρομαγμένα ἐδῶ κι ἔκει. Τ' ἄλογο, στήν ἄκρη τῆς αὐλῆς, γύρισε ζωηρά τό κεφάλι του καί κοίταξε πρός τούς ἀνθρώπους τῆς πόρτας περίεργα, παραξενεμένα κι ἀνήσυχα.

'Ως κι ἡ γάτα, τρομαγμένη, ρίχνοντας φοβισμένες ματιές στή ζωηρή καί γεμάτη θόρυβο ἀπειλητικό, παιδική παρέα καί στά καλάμια, πού ἀνεβοκατέβαιναν καί χτυποῦσαν τίς πλάκες, ἐτοιμαζόταν νά σαλτάρει καί νά πηδήξει τό φράχτη τοῦ κήπου καί νά ἔξαφανιστεῖ πίσω ἀπ' τ' ἀγιοκλήματα...

Κάποτε τό μήνυμα τῶν παιδιῶν γιά τήν «Κοινή Ἀνάσταση», κατά τό παράδειγμα τοῦ Λαζάρου, τελείωσε καί ἡ γιαγιά ἐμφανίστηκε φέρνοντας αὐγά στήν ἀνασκούμπωμένη ποδιά της, φιλέματα τῶν παιδιῶν γιά τό χαρούμενο μήνυμά τους καί τά Λαζαρινά του παινέματα στό σπίτι καί τούς ἀνθρώπους του.

Τοποθετήθηκαν μέ προσοχή, τ' αὐγά, ἀνάμεσα σέ μικρά κλαδάκια, πού ἐπίστρωναν τή βάση τοῦ κοφινιοῦ, πού στό μεταξύ ὁ «Φυλαχτάρης» μέ ίκανοποίηση ἀνασήκωσε, πιάνοντας μέ προσοχή τό χερούλι του κι εύχαριστώντας τούς σπιτικούς καί ἀκολούθησε τήν παρέα τῶν εύτυχισμένων μικρῶν κοριτσιῶν, πού ξεκίνησε γιά τό ἐπόμενο σπίτι τῆς γειτονιᾶς, ἀφήνοντας τούς γέρους ἀνάμεσα στήν δρθάνοιχτη ἔξωπορτα τοῦ σπιτιοῦ τους, νά παρατηρᾶν, νά σκέφτονται, νά χαίρονται, νά δακρύζουν... Γι' ἀλλη μιά χρονιά, παιδιά - ἀγγελούδια χτύπησαν τήν πόρτα τοῦ φτωχικοῦ τους καί μήνυμα τούς ἔφεραν ἐλπίδας γιά τόν ἐρχομό τῆς θεῦτης ἀγάπης κοντά στόν ἀνθρωπό, γιά ὑπόσχεση ἀνάστασης καί ζωῆς αἰώνων!... Γιά ὅ,τι ὁ ἀνθρωπός συλλογιέται πολλές φορές στή ζωή του, δταν μάλιστα τόν παίρνουν καί τά χρόνια...

Μά καλά τό τραγούδησαν τά κορίτσια:

«'Ηρθε ὁ Λάζαρης; 'Ηρθαν τά Βάγια». "Εφτασε ἡ χρονιάρα μέρα τοῦ θριάμβου, ἡ Κυριακή τῶν Βαΐων κι ἀπόψε ἦταν ἡ παραμονή καί χαμοεπείγουσες σπιτικές δουλειές.

Φροντίδες, λέει, γιά τά οἰκόσιτα, πού τό περισσότερο τῆς αὐριανῆς ἡμέρας θά παραμείνουν ἐνσταυλισμένα.

Περιπόηση τῶν νέων φυτωρίων τοῦ λαχανόκηπου, γιά προσεκτικό καὶ καλό ριζόπιασμα...

Ξαφμύρισμα, ὅστερα, τοῦ βακαλάου, γιά τό ἑορταστικό τραπέζι τῆς αὐριανῆς, μεγάλης, χρονιάρας μέρας, τό Βαγιοτράπεζο, τό λαϊκοτραγουδισμένο:

«Βάγια, βάγια, τῶν Βαγιῶν,

τρῶνε ϕάρι καὶ κολιόν.

Καὶ τήν ἄλλη Κυριακή,

τρῶνε τό φητό ἀρνί...».

Κι ἔπειτα ἐπιμέλεια τοῦ σκιτιοῦ, ἀτομική τῶν ἐνοίκων καθαριότητα, ἔλεγχος καὶ ἐτοιμασία τῆς αὐριανῆς, γιορταστικῆς φορεσιᾶς.

— Κι δέ μ' λές, γέροντα, ποιός θά πάει φέτους Βάΐα στ' ἐκκλησιά; ρώτησε ἡ γιαγιά Λένη τό νοικοκύρη της, τήν ὥρα τ' ἀπόδειπνου.

— Ἐκειός, πόχ' σειρά! Ποιός παντρεύτηκε τόν τελευταῖο χρόνο;

— Δέ θμάμαι γάμο, στό χωριό, τά τελευταῖα χρόνια...

— Καλά λές, εἴπε κι δ γερο — Γιάννης συλλογισμένα, κουνώντας τό χαμηλωμένο κεφάλι του. Τελευταῖα παντρεύτηκε δ Κώστας, τ' γείτονα, ἀλλά πᾶνε χρόνια.

— Καὶ θά κάμ' κμάγτο μονοχός τ' δ παπα — Γιώργης, ξένους ἀνθρουπους;

— Ἐχουμι κι ἐπιτρόπες! Μήν ἀνησυχᾶς! Θά σφέρου γώ βαΐουκλωναρι κι γιά τοῦ κνέλ' κι γιά τοῦ λαδ... Ἀμ' δέ κι γιά τοῦ μοσχαρίσου κρέας κι τ' π' ἀλιουγκιώσσα!... Ταγιάντοι λιγάκ';, ἀστειεύτηκε δ γέροντας.

— Γι' αὐτείνα, ἀπ' συλλογᾶσαι ίσυ, θά τά φέρς τά Βαΐουκλώναρα, ἀλλά γώ θέλου Βάΐα, ἀπ' τά χέρια τ' παπα — Γιώργ', γιά τά εἰκονίσματα, γιά τά φυλαχτά τ' παιδιῶν, γιά τόν ἀβασκαμό κι τ' ἀερικά... Ἀλλά, ποὺ ίσυ, νά καταλάβε διπού τέτοια...

— Καταλαβαίνου, καταλαβαίνου! Θά πάρουμε μπόλκα βαΐόφυλλα ταχιά. Κάτσε, πρῶτα, νά ξμερώσ!

Τήν ἡμέρα τῶν Βαΐων ἡ γιαγιά τῆς Άννούλας, μέ τήν καμπάνα τοῦ "Ορθρου, βρέθηκε στόν Ἅγιο Παντελεήμονα, μεταφέροντας στήν δραντή μαρούδα της, τῆς ἐκκλησιᾶς τά δώρα: Λειτουργιά σταρίσια, καλοζυμωμένη, καλοφυμένη, μέ ἐμφανέστατα τά σύμβολα, τοῦ Βλόγερου, πάνω της, τυλιγμένη σέ πλυμένη, καθαρή, σιδερωμένη, λινή πετσέτα τοῦ φαγητοῦ.

Τ' ἀνάμμα, ὅστερα, πιασμένο ἀπ' τό βαρέλι μέ τό μοσχᾶτο, τό σπιτικό.

Κι ἀκόμα, μπουκαλάκι μέ λάδι, γιά τά καντήλια καί παραδέ γιά τ' ἀκοίμητο, λέει, τῆς Ἁγιας Τράπεζας, λουμίνια, μοσχολίβανο...

‘Η ὡρα τῆς λειτουργίας βρῆκε τή γιαγιά Λένη καί τόν παππούλη Γιάννη στήν ἐκκλησιά: Ἀνάμεσα σ' ἄλλους χωριανούς, νά παρακολουθοῦν μέ κατάνυξη τά διαδραματιζόμενα καί τά φαλλόμενα:

«Μετά κλάδων ὑμνήσαντες πρότερον, μετά ξύλων συνέλαβον ὅστερον, οἱ ἀγνώμονες Χριστόν, Τουδαῖοι τόν Θεόν· ἡμεῖς δέ πίστει ἀμεταθέτω, ἀεὶ τιμῶντες ώς εὐεργέτην, διαπαντός βοήσωμεν αὐτῷ: Εὐλογημένος εἰ ὁ ἐρχόμενος, τόν Ἄδαμ ὀνακαλέσασθαι».

Κάποια στιγμή δέ παπα - Γιώργις βγῆκε ἀπό τήν ώραία Πύλη τοῦ Ίεροῦ καί πλησίασε εὐπρεπισμένο, λέει, τατραπόδιο, δῆπου βρισκόταν μεγάλο, καλαμένιο πανέρι, ξεχειλισμένο δλάνθιστα, μοσχομύριστα Βαγιοκλώναρα, γιά νά ἀπαγγείλει τήν εὐχή «Εἰς τό εὐλογῆσαι τά Βαῖα», τονίζοντας μέ ἔμφαση τά σημεῖα: «... Ἰησοῦν παραγενομένου ἐν Ίερουσαλήμ ἐπί τό ἑκούσιον Πάθος, δὲ λαός, δὲ καθήμενος ἐν σκότει καί σκιᾷ θανάτου, λαβόντες τά τῆς νίκης σύμβολα, τούς κλάδους τῶν δένδρων, καί τά Βαῖα τῶν Φοινίκων, τήν Ανάστασιν προεμήνυσαν. Αὐτός, Δέσποτα, καί ἡμᾶς, τούς κατά μίμησιν ἐκείνων τῇ προερτίῳ ταύτη ἡμέρᾳ Βαῖα καί κλάδους δένδρων ἐν χερσί φέροντες διατήρησον!...».

Πήραν οἱ πιστοί, ἀπ' τό χέρι τοῦ παπᾶ, εὐλογημένα, δλάνθιστα Βαγιοκλώναρα καί χαρούμενοι κι εύτυχισμένοι, ψυχικά ἡρεμοι κι εύχαριστημένοι, χαμογελαστοί καί γλυκομίλητοι ξεχύθηκαν στούς δρόμους τοῦ χωριοῦ κρατώντας εύλαβικά καί προσεκτικά, δλλά καί μέ θρησκευτική συγκίνηση εύκολοδιάβαστη στά πρόσωπά τους, ἑορταστικά, μελετημένα Βαγιοκλώναρα, σπεύδοντας νά τά μεταφέρουν στά σπίτια τους, μ' δλες τίς ἑορταστικές εὐλογίες τῆς ἐκκλησίας στό ἀποπνέον ἄρωμά τους...

‘Η γιαγιά Λένη, τοποθέτησε προσεκτικά - προσεκτικά, στό σπιτικό είκονοστάσι, τά Βαῖα τῆς ἐκκλησίας, πούφερε στό σπίτι τους. ‘Αναψε τό καντήλι κι ἔκαμε τρεῖς φορές τό σταυρό της, ψιθυρίζοντας μυστικές προσευχές καί δεήσεις σ' ἐκείνη τήν ἑκστατική της ὡρα.

Τό ἵδιο θάκανε καί τό βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, μέ τά λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου.

Κάποια στιγμή κατέφθασαν στό σπίτι κι δέ παππούλες Γιάννης μ'

ἔνα - δυό μουσαφιράίους, γιά τό καλό, γιά ένα - δυό ποτηράκια χρασί, ὅπως τό συνήθιζε τίς χρονιάρες μέρες, μεταφέροντας στό σπιτικό τους δλο τό ἑορταστικό τῆς ἡμέρας ἄκουσμα, σιγοφιθυριζόντας σέ Υποφρύγιο ἀρχαῖο Τρόπο ή Πλάγιο τοῦ Δευτέρου ἥχο ή καλύτερα κατά τό Δημοτικό, Κλέφτικο τραγούδι τοῦ Λιακατᾶ (Τρεῖς σταυραετοί ροβόλαγαν - Γληγόρη Λιακατᾶ - ἀπ' τ' Ἀγραφα σταλμένοι...), τό αὐτόμελο τῆς ἡμέρας, τό Κοντάκιο: «Τῷ θρόνῳ ἐν Οὐρανῷ, τῷ πώλῳ ἐπί τῆς γῆς, ἐποχούμενος Χριστέ ὁ Θεός, τῶν Ἀγγέλων τήν αἰνεσιν, καὶ τῶν παιδῶν ἀνύμνησιν προσεδέξω, βιώντων σοι· Εὐλογημένος είλοτέ μενος, τόν Ἄδαν ἀνακαλέσασθαι»...

Κι ὁ βακαλάος ήταν καλομαγειρεμένος καὶ τό μοσχούδι ὑπέροχο.

Ἐφαγαν ὅλοι εὐχάριστα. Τσούγκρισαν κι εὔχήθηκαν:

– Χρόνια πολλά τά Βάσια! Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...

– Κι τ' χρόν! Νάμαστε καλά!

– Καλήν Ἀνάσταση!...

ΧΡΙΣΣΟ: «Η ΕΚΚΛΗΣΟΥΛΑ Τ' ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΑ»

Στά χρόνια τά παλιά, έκει πού σήμερα είναι κτισμένη ή καινούργια Έκκλησούλα τ' ἄγιου Ἀνδρέα, στούς γκρεμισμένους τοίχους τῆς παλιᾶς ἐκκλησιᾶς, σέ κόγχη μέσα, ἥταν τό προσκυνητάρι τοῦ ἀγίου.

‘Ο Μιχάλης ὁ Κόκκινος, πού ἥταν παιδί 9 - 10 χρονώ τό '47 - '48, θυμάται:

— «Πηδάγαμε τό τοιχάκι τοῦ σχολικοῦ κήπου, καί τρέχαμε στό λισωμα τῆς ἐκκλησιᾶς νά παιξούμε πετροπόλεμο, νά φάμε σταφύλια, βερύκοκκα καί κάνα σύκο ἀπ' τή συκιά στόν περίβολο τῆς ἐκκλησιᾶς».

Θυμάται καί τήν πέτρινη καμάρα της.

— «Τῷβλεπα», μοῦ λέει «ἥταν ὡραῖο πρᾶγμα. Εἶχε μιά μικρή εἰκόνα. Τόν ἀγαπῶ αὐτόν τόν τόπο...».

Μοῦ δείχνει τή μαρμάρινη κολόνα, τή μοναδική πού βρέθηκε, μοῦ δείχνει τ' ἀγκωνάρια καί τά σπασμένα κεραμίδια.

Σ' ἔνα ἀγκωνάρι, φτιαγμένο μέ τό χέρι στήν πέτρα ἀπάνω, ξεχωρίζει τό σκαλιστό ἀνάγλυφο ἐνός κύκλου. Λέγαιε πώς ὑπήρχανε καί φηφιδωτά.

‘Η Σοφία, ή Χατζή...λιά, πού ἥρθε στό Χρισσό τό '64, συμπληρώνει:

— «Ἐγώ τό βρῆκα ξεσκέπαστο τό προσκυνητάρι μέσα στά χαλάσματα. Ἄναβαμε το καντηλάκι, φτιάχναμε τό στεφάνι, πέρνάγαμε τίς παρακλήσεις. Τόν τοῖχο τόν παλιό πάνω καί τό ιερό δέν εἴχανε γκρεμίσει».

‘Η Ἐκκλησιά ἔπεσε στό μεγάλο σεισμό τοῦ 1870. Ή πεθερά μου, ή Σταυρούλα ή Σκίτσαινα, μοῦ ἔλεγε πώς ἀνοιγε ὁ τόπος καί ἔκλεινε τά ρούχα της...

“Ολοι πιστεύουνε πώς ἥτανε μεγάλη Ἐκκλησιά.

‘Ο Γιάννης ὁ Καλλέντζης, πού ἔχει κτίσει τή σημερινή Ἐκκλησούλα εἶχε ἀκούσει:

— «”Ήτανε ἡ πρώτη ἐκκλησιά μετά τήν εἰδωλολατρεία, ἀπό τά Βυζαντινά χρόνια...».

Καί συνεχίζει:

– «Η ίδεα νά ξανακτίσει τήν έκκλησιά, ήτανε τής γιαγιάς μου τής Παναγούλας. Τό 1955 άρχισε τό κτίσιμο».

Βρήκανε τά θεμέλια τής παλιᾶς έκκλησιᾶς, τέσσερα μέτρα θάταν μεγαλύτερη απ' τή σημερινή.

Ή πόρτα στό σπίτι του Μιχάλη του Κόκκινα ήταν πάντα άνοιχτή, γιατί ήτανε δρόμος.

Έμπαινες καί απ' τό παλιό λιοτρίβι, μά δρυγότερα κλείσαινε τήν πάροδο.

Ή έκκλησιά τέλειωσε τό 1975. Τό τέμπλο τό φτιαξε ο Κώστας Σταθούλας.

Κι' ο Γιάννης ο Καλλέντζης μονολογεῖ σάν φεύγει:

– «Τά κεραμίδια τά σπασμένα πού βρήκαμε, ή κολόνα ή μαρμάρινη, τά άγκωνάρια, όλα μαρτυράνε τήν παλιά έκκλησιά. Ήταν μεγάλο λάθος πού δέ γίνανε άνασκαφές, κανείς δέ ρώτησε...».

Καί σιγανά άναφωτιέται:

«Ποιός ξέρει τί θά βρίσκαμε; Ποιός ξέρει;...».

ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

τοῦ Γ. Κουτσοκλένη

Ο ΜΠΑΚΑΛΗΣ

Σήμερα πού ή έξέλιξη τρέχει μέ ύπερηχητικό τρόπο και γιγαντώνται οι πολυεθνικές, βλέπει κανείς και στίς μικρότερες πόλεις τά περιβόητα «Σοῦπερ Μάρκετ», αύτά τά μαγαζιά πού σοῦ προσφέρουν, μέ τρόπο δελεαστικό, δλων τῶν εἰδῶν τίς πραμάτιες έξετόπισαν, ἔπνιξαν τά παληά, τά γραφικά ἔκεινα μπακάλικα, πού τά ἔλεγαν «παντοπωλεῖα» μέ τά «ἔδωδιμα καὶ ἀποικιακά» τους.

Ἐκεῖνα τά παντοπωλεῖα κυριολεκτοῦσαν στήν πραγματικότητα, ἀφοῦ σ' αύτά ἔβρισκε δ πελάτης δ, τι ἥθελε... ΤΑ ΠΑΝΤΑ.

Δέν τολμῶ νά ἐπιχειρήσω τήν καταγραφή τῶν προσφερομένων, γιατί εἰναι ἀπολύτως βέβαιο δτι δέν θά τά καταφέρω. Ἐνδεικτικά θά μιλήσω γιά κάποιες... κατηγορίες και μπορεῖ νά προσθέσει δ, τι θέλει ἀκόμα δ φίλος ἀναγνώστης.

Τετράδια, χαρτοφάκελλα και γραμματόσημα. Μπογιές γιά δλα τά χρώματα και νήματα. "Οσπρια, ρύζι, ζάχαρη, ζυμαρικά κ.λπ.

Λάδι, πετρέλαιο, κρασί, ξύδι, τσίπουρο, ούζο και δλα τ' ἄλλα οινοπνευματώδη ποτά, δπως Ρούμι, ἀλλά και... μέντα.

Ἀκόμα πρόκες, ἀλογόκαρφα, πέταλα.

Ἀπ' δλα τά μπαχαρικά, μέχρι κού ἀνθος κανέλλας ἀκόμα.

Τσάϊ τοῦ βουνοῦ και τῆς Κεϋλάνης, μέντα, τήλιο και, και... ρύγανη και βάλε.

Κουβαρίστρες, βελόνες, καρφίτσες, παφαμάνες, χτένια, τσατσάρες, στεκάκια κ.ἄ.

Κουφέτα, καραμέλες, ζαχαρωτά, στραγάλια κ.λ.π.

Σακκοράφες, σπάγγους, ἀλλά και τσακμάκια μέ τά φυτίλια τους και τίς τσακμακόπετρες¹.

Λάμπες, λαμπόγυαλα και τά φυτίλια τους.

Παρά λίγο νά ξεχάσω τόν μπακαλιάρο, τή ρέγγα, τό τυρί και τίς σαρδέλες, τά σκουμπριά, τούς τσίρους, τά λουκάνικα, τά σουντζούκια² και τά σαλάμια.

Τί νά πρωτοθυμηθεῖ κανείς; Καί ὁ μπακάλης, χωρίς νά έχει εύρεθεī τό κομπιούτερ, ήξερε δικριβῶς ποῦ βρισκότανε τό κάθε ἄπ' τά... ἐδώδιμα καί ἀποικιακά του, ἀλλά καί τά φάρμακα πού εἶχε γιά νά βοηθᾶ τούς χωριανούς του.

‘Ο μπακάλης ἐκτός ἀπ' τό ἐμπόριο πού ἔκανε ἦταν καί κάπελας, κρασοπούλος καί καφεντζῆς. ’Εφτιαχνε καί κοκορέτσι καί καιφέ.

Δέν βαρυύτανε νά σηκωθεῖ γιά νά πουλήσει ἔστω καί μιᾶς δραχμῆς ἐμπόρευμα. Δέν βαρυγκομοῦσε γιά τέτοια πράγματα. Πάντα ἦταν πρόσχαρος, περιποιητικός καί πάντα εὗρισκε ἔνα καλό λόγο γιά τόν καθένα.

Τό μαγαζί του ἦταν τό κέντρο διερχομένων δλων τῶν περαστικῶν καί τό σημείο ἀναφορᾶς τοῦ χωριού. Έδω μαζευόντουσαν οἱ χωριανοί νά συζητήσουν ἡ καί νά λύσουν τά προβλήματά τους, νά ἐνημερωθοῦν γιά ὅλα τά ζητήματα, ἀπό τήν πολιτική μέχρι καί γιά τό πού ἔχει τό νερό ὁ νεκροχράτης καί γενικά ὅλα τά νέα, γιατί ἐδῶ ἦταν ἡ πηγή τῆς πληροφορίας. CNN θά τό λέγαμε σήμερα.

Αὐτός λοιπόν ὁ τύπος, ὁ τόσο γραφικός, μᾶς ἔψυγε. Πάει κι' αὐτός, μπῆκε στό χρονοντούλαπο τῆς ιστορίας.

Σημειώσεις

1. Κάποτε, λέει, ἔνας ἀπ' τό Καρπενήσι κατέβηκε στήν Ἀθήνα γιά κάποιες δουλειές του. Δέν εἶχε προβλέψει καί ἔμεινε τό τσακμάκι του χωρίς τσακμακόπετρα. Συνηθισμένος ὅπως ἦταν μπῆκε στό πρώτο μαγαζί καί ζήτησε μιά τσακμακόπετρα. Ό υπάλληλος γέλαισε, γιατί πουκάμισα πουλοῦσε ὁ ἄνθρωπος καί εἶπε στόν Καρπενισιώτη ὅτι στό διπλανό κατάστημα θά εὗρισκε αὐτό πού ζητοῦσε. Τό διπλανό κατάστημα πουλοῦσε παπούτσια καί ὁ ἐκεῖ υπάλληλος ἐπανέλαβε τήν πλάκα τοῦ πρώτου καί ἡ ιστορία συνεχίστηκε μέχρις δτου ὁ «βλάχος», δ Καρπενισιώτης ἀγανάκτησε καί φώναξε: ‘Ε! ρέ κατακημένο Καρφενήσ’ σ’ π’ τάχεις οὐλα!!!

2. Θυμάμαι ὅτι σέ κάποιο μπακάλικο, σέ κάποιο χωριό, ἔβλεπα κρεμασμένα 5 - 6 σουντζούκια. Δέν μποροῦσα, ξένος ἔγω, νά καταλάβω τί ἦταν αὐτά τά... κρεμαστάρια καί μοῦ ἐξήγησαν ὅτι είναι κάτι σάν τό σαλάμι ἀέρος. Αὐτά τά σουντζούκια ἦταν ἀγνωστα σέ μένα, ὀφοῦ στήν περιοχή μας δέν φτιάχνουν τέτοια.

Καί γώ δέν ξέρω πόσο καιρό τά ἔβλεπα ἐκεῖ κρεμασμένα καί κατάμαυρα μ' ἔνα σμάρι μύγες πάνω τους. Κι' ἔτυχε νά είμαι ἐκεῖ κεῖνο τό βράδυ πού μιά συντροφιά τά ζήτησε γιά μεζέ στό κρασί της. Τότε ἔμεινα κατάπληκτος ὅταν είδα ὅτι κανένα μαχαίρι δέν μποροῦσε νά χαράξει τό σουντζούκι. Θά ἔλεγα ὅτι μόνο μέ σκαρπέλο μποροῦσε κανείς νά τοῦ βάλει χέρι. Κι' δύως αὐτοί πού τό δοκίμασαν βεβαίωναν ὅτι δέν·είχαν γειθεῖ καλύτερη νοστιμάδα.

Ο ΑΡΑΠΗΣ

τοῦ Παναγιώτη Εύθ. Πουρνάρα

Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, στήν Ἀμφισσα, οἱ Τούρκοι εἶχαν στή δούλεψή τους ὑπηρετικό προσωπικό. Μαζί μέ τούς ὑπηρέτες - ραγιάδες, εἶχαν ὑπηρέτες μαύρους ἀπό τὴν Ἀφρική (γνωστός δι Γιουσούφ ἀράπης). Οἱ ντόπιοι Ἑλληνες ἔβλεπαν μέ δέος τούς μαύρους αὐτούς ἀνθρώπους, καὶ φόβιζαν τά παιδιά τους λέγοντάς τους «θά σέ πάρει δ ἀράπης» καὶ διάφορα τέτοια.

Μετά τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀφοῦ ἐλευθερώθηκε ἡ Ἑλλάδα, καὶ φύγανε οἱ Τούρκοι, ἀνέλαβαν οἱ Ἑλληνες προύχοντες. Οἱ Ἑλληνες αὐτοί, ἄλλοι μέν ἔκαναν τίς περιουσίες τους ἀπό ἐμπόριο καὶ δουλεύοντας, καὶ ἄλλοι ἀπέκτησαν τεράστιες τουρκικές περιουσίες μονομιᾶς, ἀφοῦ εἶχαν φιλικές σχέσεις μέ τούς Τούρκους, φυγαδεύοντας καὶ κρύβοντας πολλούς ἀπό αὐτούς, δταν ἔπεσε τό κάστρο τῶν Σαλώνων. Μετά ἥρθε τό Ἑλληνικό κράτος καὶ ἀναγνώρισε αὐτές τίς περιουσίες σάν νίμιμες. Ἶτοι εἰναι!!

Οἱ Ἑλληνες αὐτοί, λοιπόν, οἱ πλούσιοι λεγόμενοι, εἶχαν στή δούλεψή τους ὑπηρέτες καὶ ψυχογιούς κατά τά διθωμανικά πρότυπα, τὴν ἡμέρα δούλευαν στίς ἐλιές, στά κτήματα, καὶ τό βράδυ διάλεγαν τίς ἐλιές καὶ καθάριζαν τίς κάδες, στά ὑπόγεια τῶν ἀρχοντοσπιτιῶν. Τά παιδιά ἀκούγαν τούς θορύβους ἀπό τό πάνω πάτωμα τή νύχτα, καὶ ρωτοῦσαν τίς μητέρες τους ποιός κάνει αὐτό τό θόρυβο. Αὐτές γιά τά φοβίσουν καὶ νά πάνε νά κοιμηθοῦν, τούς ἔλεγαν δτι εἰναι δ ἀράπης, ὅπως εἶχε μείνει τό ἔθιμο ἀπό τὴν Τουρκοκρατία.

Εύτυχῶς στίς ἡμέρες μας, ἀνεβαίνοντας τό βιοτικό καὶ νοητικό ἐπίπεδο τοῦ Ἑλληνα, ἔσβησε ἡ ἐξμετάλλευση τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ψυχογιῶν, μαζί τους ἔσβησε καὶ δ ἀράπης.

Δέν ξέρω ὅμως τώρα τελευταῖα, μέ τὴν οἰκονομική ἐξαθλίωση τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν καὶ βεβαίως μέ τὴν ἀθρόα εἰσαγωγή φθηνοῦ καὶ ἐξαθλιωμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἀπό τό ἀνατολικό μπλόκο καὶ ἀπό τεταρτοκοσμικές χῶρες τῆς Ἀσίας, μήπως ἀφίσει καὶ ὀναβιώσει ξανά δ θεσμός τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ψυχογιῶν, καὶ μαζί μ' αὐτόν καὶ δ Μύθος τοῦ ἀράπη No. 2.

ΤΟ ΠΑΝΤΡΕΜΑ ΤΩΝ ΓΑΪΔΑΡΩΝ

τοῦ Γιάννη Ν. Μπακούρου

Μικρός πήγαινα καὶ ἐγώ στίς ἐλιές νά βοηθήσω στό μάζεμα καὶ τό πότισμα. Θυμᾶμαι μιά μέρα πού πήγαινα νά κόφω τό νερό στόν πάνω Μύλο, εἰδα ζῶα πολλά πού είχαν φέρει καρπούς γιά ἄλεσμα καὶ κόσμο συγκεντρωμένο σέ ἔνα μέρος τοῦ δρόμου.

Ρωτῶ ἔνα μπάρμπα τί γίνεται καὶ μοῦ ἀπαντά πώς παντρεύουν ἔνα γαϊδάρο Δεσφινιώτη μέ μιά γαϊδάρα ἀπό τό Χρισσό.

Τά δύο ζῶα ἡταν δεμένα χοντά καὶ ἀγαπήθηκαν - δέν κάνανε καὶ κανένα κακό -, ὁ Χρισσαΐτης πού είχε τήν γαϊδάρα δέχτηκε τό γάμο γιά ἀναπαραγωγή, τό ἀφεντικό δῆμαρος τοῦ γαϊδάρου ὁ Δεσφινιώτης, ζητούσε 20 ὀκάδες κριθάρι γιά μαρκαλιστικά καὶ δέν ἀφηνε τόν γαϊδάρο, πού τόν είχε δεμένο νά πλησιάσει τήν γαϊδάρα. Ὁ Χρισσαΐτης τά βρήκε πολλά καὶ μαλώνανε καὶ ὁ γαϊδάρος διαμαρτυρόταν, χτυπώντας τά πόδια, γκαρίζοντας καὶ τρίζοντας τά δόντια ἥθελε σώνει καὶ καλά νά πανρευτεῖ τήν γαϊδάρα πού ἀγαποῦσε.

὾ κόσμος νά σφυρίζει καὶ νά φωνάζει στόν Δεσφινιώτη νά λύσει τόν γαϊδάρο, ὀχλογαγία μεγάλη, ἐντέλει συμφώνησαν γιά 15 ὀκάδες κριθάρι, πού θά ἔπαιρνε τό ἀφεντικό τοῦ Δεσφινιώτη γαϊδάρου, ἀπό τόν Χρισσαΐτη δταν ἡ γαϊδάρα ἔκανε πουλάρι.

Τό σμίξιμο ἔγινε στά γρήγορα καὶ ἡ παντρειά χωρίς κουφέτα, καὶ δ γερό - Βαγλής τούς είπε γελώντας «ἄσι μωρέ, μέ καλούς ἀπογόνους» καὶ δ κόσμος ἔψυγε γιά τά κτήματα, είχε καθυστερήσει γιά νά δεῖ τό πάντρεμα τών γαϊδάρων δχι σπάνιο θέαμα στούς Μύλους πού μαζεύονταν δλα τά γαϊδορομούλαρα τῆς ἐπαρχίας μέ ἀλέσματα τόν παλιό καλό καιρό - τότε πού παντρεύανε καὶ τούς γαϊδάρους ἀκόμα.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γράφει δ κ. Εύθυμιος Τάσου Δρόλαπας
λογοτέχνης, μέλος της Ένωσης Έλλήνων Λογοτεχνών.

Δημητρίου Ἀπ. Σανιδᾶ,
«Πετρωμένα δάκρυα»,
Διηγήματα, Ἀμφισσα 1999.

Ἐνα μπουκέτο ἀπό κέδρο καὶ ἔλατο πού τό διανθίζουν ὀγριολούλουδα τῆς Λιάκουρας, ἀπό κεῖνα πού φυτρώνουν στά ἀπόκρημνα καὶ τίς ἀκροκορφές, ἀποτελοῦν τά διηγήματα τοῦ Δημήτρη Σανιδᾶ, πού κυκλοφόρησαν πρόσφατα μέ τόν τίτλο: «Πετρωμένα δάκρυα».

Μπουκέτο πού τά λουλούδια του μάζεψε ἐνα ἐνα δ ἴδιος, πεζεύοντας στίς ἀνηφοριές τῆς Ἀργοστήλαιας καὶ τοῦ Γερολέκα ἐνα χειμωνιάτικο ὀποσπερόν. Καὶ τά ἀπίθωσε μπροστά μας, σάν τήν σοδειά του δ στρατοχόπος, προτείνοντάς μας νά γευτοῦμε ἀπ' τά φύλλα του τή γεύση τῆς ἀλατόφας καὶ νά ἀπολαύσουμε τήν εύωδιά τῆς ὀγριομέντας.

Κάπως ἔτοι μπορεῖ νά ἰδεῖ κανείς τά δημιουργήματα τοῦ Δροσοχωρήτη συγγραφέα Δημ. Σανιδᾶ, τοῦ ἀνθρώπου πού ἔνοιωσε τούς ὀνεμοδερμούς στά περάσματα καὶ εἰδε μέ τά μάτια τους τούς κατατρεγμένους συντοπίτες του νά παραδέρνουν στ' ἀγνάντιο μέ τίς ἀναποδιές τῆς τυράγνιας καὶ τῆς παιδεψίλας.

Κι εἶναι ὀκριβῶς αὐτά πού κάνουν τά γραφτά τοῦ Δημήτρη ἀντίγραφα μιᾶς σκληρῆς πραγματικότητας, τόσο πού νά ἀφοπλίζουν τή δυσπιστία τοῦ ἀναγνώστη καὶ νά τόν ἀπαλλάσσουν ἀπό τίς δποιες, γιά τή διατύπωσή τους, ἐπιφυλάξεις. Καὶ νά τόν ὑποχρεώνουν νά ἀπλώσει τό χέρι γιά νά χαιδέψει τήν ὀκριμάτιστη μαρτυρία πού κάποτε καταλήγει σάν μιά τελεσίδικη, γιά τά γεγονότα, ἐτυμηγορία.

Τά κείμενα τοῦ βιβλίου τοῦ Δημ. Σανιδᾶ, ἀποτελοῦν ἔνα είδος ὀναδρομῆς σέ μιά διαδρομή πού σκάλισαν τά δύσκολα χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς (ἀλλά καὶ ἔκείνων πού προηγήθηκαν καὶ ἔκείνων

πού ἀκολούθησαν) καὶ ἔχουν ἀφῆσει χαραγμένες βαθειά στή μνήμη τραιματικές ἐμπειρίες πού δημιούργησαν οἱ δοκιμασίες, οἱ ἀνέχεις, οἱ ἀρρώστιες καὶ πρό πάντων οἱ ἀδικίες.

Σέ δρεινό καὶ ἀπομεμονωμένο χῶρο σπαρμένο βασικά τό Δροσοχώρι, εἶχαν οἱ κάτοικοι του νά ἀντιμετωπίσουν ἔκτος ἀπό τά στοιχεῖα τῆς φύσης, τήν εὔκολη πρόσβαση τῆς παρανομίας καὶ τή δύσκολη παρουσία τῆς κοινωνικῆς ὀλληλεγγύης.

Οἱ φωνές διαμαρτυρίας δέν εὑρίσκουν διόδους γιά νά περάσουν στά βαρύκοα ὡτα τῆς ἔξουσίας, καὶ τά ἀγκομαχητά τῆς ἐγκατάλειψης καὶ τῆς ἀπόγνωσης τά ἔπαιρνε ὁ ἀγέρας γιά νά ἀκουστοῦν ὡς ἀντίλαος στά βαθειά ρέματα καὶ τίς λυκότρυπες.

Τά κείμενα τοῦ Δημήτρη Σανιδᾶ, δέν εἶναι σάν τίς ἄφυχες ἴστορίες τῆς σταχτοπούτας καὶ τοῦ βασιλόπουλου τῶν παραμυθίων πού δίνουν φτερά στή φαντασία καὶ τέρπουν τίς ἡσυχες συνειδήσεις. Ἡ ἀδρή τους διάλεκτος ἔχει νά κάμει μέ τίς ὀγνές καὶ ἀνεπιήδευτες ἐκεῖνες μορφές τῆς ὑπαίθρου πού μποροῦν νά σέ χοιτάζουν κατάματα καὶ μέ τό ἀετίσιο τους βλέμμα καὶ τά ἀδρά τους χαρακτηριστικά, νά σέ πείθουν χωρίς νά χρειάζεται νά χρησιμοποιήσουν τά δπλα κανενός δπλοστασίου ὀλλης εἴλικρίνειας.

Ο ταλαντοῦχος συγγραφέας εἶχε τήν τύχη νά ζήσει ὁ Ἰδιος κατά τήν περίοδο τῆς παιδικῆς του ἡλικίας τά γεγονότα καὶ νά νοιώσει τή δίνη τους, ἔτσι ὥστε νά τοῦ εἶναι εὔκολο νά ἀνάψει τό φωτάναμα τῆς μνήμης κοντά στό παραγών τῆς ὑπομομῆς. Κι ἔκει συνδαλίζονταις τίς ἐμπειρίες καὶ τά χληρονομήματα νά βλέπει μέσα στίς φλόγες τούς συνανθρώπους του ἀγωνιστές.

Σκληρά χρόνια. Δύσκολα. Ἐποχές πού φτάνουν στό νοῦ σάν νυχτερινοί ἐφιάλτες πού σέ κάνουν νά πετάγιεσαι ἀπό τόν ὑπνο ἀλαφιασμένος σάν τά πουλιά στό ξέσπασμα τῆς μπόρας.

Ἐποχές πού τά δάκρυα δέν ἔφταναν γιά νά προσφέρουν παρηγοριά κι πέφτοντας πάνω στήν ἀπόγνωση πέτρωναν καὶ γίνονταν σκιάχτρα θεόρατα.

Ὄμως τά δάκρυα δταν πετρώνουν, ἀγαπητέ Δημήτρη, στοιχείων μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ γίνονται τύμβοι προσκυνήματος γιά δσους θάρθουν ἀλλά καὶ κριτές καὶ τιμητές γιά δσους πέρασαν.

Τό βιβλίο τοῦ Δ. Σανιδᾶ, ἀποτελεῖ ἀκόμα μιά εἴλικρινή καὶ αὐθόρμητη ἔξομολόγηση. Ἐδώ ὁ πόθος γιά ἐλευθερία, δικαιοσύνη καὶ καταξίωση, γίνεται δίψα. Δίψα ἀκόρεστη πού δέν διστάζει νά

διπλοφορεῖ γιά τήν δινθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Οἱ σελίδες τοῦ βιβλίου ἀποτελοῦν τέλος μιά ἐπώνυμη διαμαρτυρία πού ἀδιαιφορεῖ γιά τούς ἀποδέκτες, καὶ πού διατυπώνεται χωρίς φόβο ἀλλά μέ ἀρκετό πάθος, τόσο πού ὅταν νομίζει πώς οἱ πληγές κινδυνεύουν νά διφορμίσουν δέν διστάζει νά βάλει τό μαχαίρι ώς τό κόκκαλο.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στό προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας, 'Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2000, στό ποίημα «Χριστούγεννα στή βλαχοκαλύβα», τοῦ Γιάννη Ά. Συντάρμη, νά διορθωθοῦν οἱ ἀκόλουθες παρατυπίες, γιατί ἀλλοῦ βλάπτεται ἡ ὁμοιοκαταληκτική ἀρτιότητα τοῦ κειμένου κι ἀλλοῦ παραποιεῖται τό νόημα τῶν λέξεων.

1. Στροφή 4η, στίχος 3ος, ὑφάντες,	»	ἀντί ὑφάντες.
2. » 6η, » 2ος, παγαίνει	»	πηγαίνει
3. » 9η, » 1ος, νιφάδες	»	νυφάδες.
4. » 15η, » 1ος, μοσχοβολάει,	»	μοσκοβολάει.
5. » 19η, » 3ος, παχύ,	»	πλατύ.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Η Έταιρεία μας συμμετεῖχε στίς γιορτές της Τοπικής Αύτοδι-
οικήσεως και των άδελφών Πολιτιστικῶν Συλλόγων, οι οποίοι τήν
ἐκάλεσαν, γιά τήν ύποδοχή του νέου έτους.

2. Η δική μας έορτή τής κοπῆς τής βασιλόπιττας έγινε μαζί μέ
την έτησια Τακτική Γενική Συνέλευση στίς 21 Ιανουαρίου 2001.

Μετά τίς γιορταστικές ἐκδηλώσεις, στίς οποίες παρευρέθηκαν
πολλοί και καλοί φίλοι, έγιναν και ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη νέων
Όργάνων Διοικήσεως τής Έταιρείας.

Έξελέγησαν οι:

Πρόεδρος ό κ. Κουτσοκλένης Γεώργ. - Στρατ. Συν/χος

Αντιπρόεδρος ό π. Γκιούλος Ταξιάρχης - Ιερεύς

Γραμματέας ό κ. Σανιδάς Δημ. - Στρατ. Συν/χος

Ταμίας ό κ. Καραΐνδρος Γεώργ. - Έφοριακός

Έφορος ή κα. Άσημακοπούλου Νίτσα - Συν/χος Δημ.

Μέλος ό κ. Δημόπουλος Άθαν. - Συν/χος ΟΤΕ

Μέλος ό κ. Τσαφόγιαννος Εύθ. » »

Τόσο δ οἰκονομικός ἀπολογισμός (Ίσολογισμός 2000) δσο και δ
Διοικητικός ἐγκρίθηκαν ἀπό τή Γ.Σ. δμόφωνα.

3. Γιά οἰκονομική ἐνίσχυση τής Έταιρείας και τοῦ Λ.Μ.Φ. οι πα-
ρακάτω φίλοι μας προσέφεραν τά ὀναφερόμενα ποσά. Τούς φίλους
αὐτούς τούς εὐχαριστοῦμε και ἀπό δῶ θερμά:

1. Μάνος Παναγ.	Χρισσό	5.000
2. Καραΐνδρος Γεώργιος	Τιέα	5.000
3. Άλεξανδρόπουλος Νικ.	Άμφισσα	5.000
4. Κατσαγούνος Εύάγγ., Φαρμακ.	»	5.000
5. Βλάχος Χρῆστος, Δικηγόρος	»	3.000
6. Ψιμούλης Σπύρος	»	3.000
7. Παπανικολάου Δημ. Φαρμακ.		
8. Κουτσοκλένης Γεώργιος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουτσοχιώνη		10.000
9. Κουτσοκλένης Γεώργιος εἰς μνήμην τοῦ συμμαθητῆ & φίλου του Γιάννη Δημητρέλου		10.000

Απαγορεύεται ή μερική ή όλική άναπαραγωγή τῶν κειμένων, ή
άναδημοσίευση, ή ἀποθήκευση σέ όποιοδήποτε σύστημα ἡλεκτρονικό,
μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιθάζεται σέ καμιά μορφή καί
μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ
συγγραφέα ή τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105-6215